קובץ קצ"ה ה'תשע"ח
מחיר: גדול- 4 ₪ | רגיל- 2 ₪

קובץ גליונות

פרשת וישלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

לרפואת מרן רשכבה"ג
רבי **אהרן יהודה ליב**
בן **גיטל פייגא** שליט"א
בתושח"י

הגרש"ד פינקוס הביא ממרן הגרי"ז זיע"א: דהנה רופאי זמנינו רוב שימושם באנטביוטיקה, ויש הרבה שמזלזלים בזה טובא שזה מזיק מאוד לגוף והרבה חושבים מפני כך רופאי אליל המה, אבל לכאורה כך אמרו חז"ל בעירובין (נד.) בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם נותן סם לחבירו, לזה יפה ולזה קשה, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, נתן תורה לישראל סם חיים לכל גופו, שנאמר 'ולכל בשרו מרפא'. ומפרש רש"י לזה יפה ולזה קשה, טוב לעינים ורע ללב. ומכאן היה אומר הגרי"ז זצ"ל 'א רפואה וואס שאט נישט- העלפט נישט' (רפואה שאינה מזיקה אינה מועילה) שכך טבע רפואת בשר ודם כשמועיל לזה מזיק לזה, ע"כ.

סיפר הגאון רבי פנחס הירשפונג זצ"ל כי נשאל ע"י מרן הגרי"ז בנוסח הברכה 'רופא חולי עמו ישראל' (מה שהזכיר 'עמו ישראל') והשיב הגר"פ על פי דברי הגמ' במגילה (יז:) ומה ראו לומר רפואה בשמינית וכו' מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה, לפיכך קבעוה בשמינית. ומבואר שמיישך שייכי למילה שנתנה לישראל דוקא ולא לגויים שהם ערלים, וזה שאמר 'עמו ישראל'. ותירוץ זה הוטב בעיני מרן הגרי"ז זיע"א.

ומרן הגרי"ז זיע"א היה אומר, שצריך להיזהר כששואלים על מצבו של חולה שזקוק לרחמי שמים, ומשיבים שמצבו הוטב, שלא להכנס על ידי זה לגדר רודף ח"ו.

דברי שיח
כאיל תערוג
פרי חיים
נשיה בחוקיך
גאון יעקב
דברי אמת
פניני דעת
דובב שפתיים
נפשו גחלים תלהט
פנינים משולחן רבינו
שלמים מציון
דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ
הר"ר **משה אבא** בן **דוד יואל** ז"ל **עצמון**
נלב"ע י"ח כסלו תשנ"ז
תנצב"ה

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת, יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות, וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311 ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745 מס' חשבון: 45458

לקבלת הקובץ במייל ניתן לשלוח בקשה למערכת 'קובץ גליונות'
k.qiivonot@qmaii.com

הודעה חשובה

בשבוע הבא יצא לאור קובץ מורחב אשר יכלול בתוכו גליונות לפרשת וישב, מקץ, ועניני חנוכה.

הקובץ הבא יצא לקראת פרשת ויגש.

ניתן להשתתף בהוצאות הקובץ המורחב.

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך) בהעברת הקבצים, ירשמו במס' 072-2587402 יש להקיש 5 ואח"כ 4, הבקשה תשמע לכל הרשומים, ומי שיוכל לסייע יצור קשר

המעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם

וכן בכל עניני הקובץ ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל:
k.qilvonot@qmall.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

כ"א כסלו	וישב	ו' אייר	אחרי קדושים
כ"ח כסלו	מקץ – חנוכה	י"ג אייר	אמור
ח' טבת	ויגש	כ' אייר	בהר
י"ב טבת	ויחי	כ"ז אייר	בחוקותי
י"ט טבת	שמות	ח' סיון	במדבר – שבועות
כ"ו טבת	וארא	י"ב סיון	נשא
ד' שבט	בא	י"ט סיון	בהעלותך
י"א שבט	בשלח	כ"ו סיון	שלח
י"ח שבט	יתרו	ג' תמוז	קרח
כ"ה שבט	משפטים	י' תמוז	חקת
ב' אדר	תרומה	י"ז תמוז	בלק
ט' אדר	תצוה	כ"ד תמוז	פנחס
ט"ז אדר	כי תשא	ב' אב	מטות מסעי
כ"ג אדר	ויקהל פקודי	ט' אב	דברים
א' ניסן	ויקרא	ז' אלול	שופטים
ח' ניסן	צו – פסח	י"ד אלול	כי תצא
כ"ט ניסן	תזריע מצורע	כ"א אלול	כי תבא

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 233 | שנה ה' | פרשת וישלח | שנת תשע"ח

שיחה לפרשת השבוע

בכל פעולה גשמית לזכור את הקשר לרוחניות

שיחת רבנו שליט"א בישיבת גאון יעקב מוצש"ק בחוקתי תשמ"א

בכל פניה שפונים יש מצות, וכדאיתא במנחות (מ"ג ב') תביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצוות, תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן. וכן בכל פעולה שעושים יש מצוות, וכגון ההולך לאכול פת צריך קודם לברך, ומלבד זה יש דינים בעצם הפת אם נלקח מישראל או מעכו"ם וחיוב הפרשת תרו"מ וכו'.

והנה בשו"ע (או"ח סי' קס"ז סעיף ד') איתא שההולך לאכול פת יתן שתי ידיו על הפת בשעת ברכה, שיש בהן י' אצבעות כנגד י' מצוות התלויות בפת, ולכן יש י' תיבות בברכת המוציא, וי' תיבות בפסוק מצמיח חציר לבהמה, וי' תיבות בפסוק עיני כל אליך ישברו, וי' תיבות בפסוק ארץ חטה ושעורה, וי' תיבות בפסוק ויתן לך (וע"י במשנה ברורה ס"ק כ"ג בשם הגמ"י שאם לובש בתי ידים יפשטם כדי שיוכל לקיים דין זה).

ומקור הדין הזה הוא בירושלמי (ספ"ק דחלה) וז"ל י' מצוות אדם עושה עד שלא יאכל פרוסה, משום לא תחרוש, בל תזרע, בל תחסום, לקט, שכחה, ופאה, תרומה, ומעש"ר, ומע"ש, וחלה, רבי יצחק בידו אתי מיסב לידוי הוא פשט עשרתי אצבעותי' (פי' שהי' פושט את היד על הפת בעשר אצבעות) ואמר הרי קיימתי עשר מצוות. והנה ר' יצחק שאמר קיימתי עשר מצוות מסתמא אין כוונתו שקיים המצות בעצמו, משום שהוא לא חרש ולא זרע ולא אסף ולא עשה עיסה. ועוד דהלכה זו נפסקה לכל אדם וגם לאנשי חו"ל שרוב מצוות אלו לא נוהגות שם, ואפ"ה הם צריכים להניח י' אצבעות על הפת כנגד י' מצוות שנעשו בפת. וצ"ב מה הענין לרמוז שנתקיימו י' מצוות בפת מאחר שלא הוא קיימם?

והנה בר"פ וישלח כתוב שיעקב שלח מלאכים לעשו ואמר לו עם לבן גרתי, ופרש"י (בפי' השני) גרתי בגימטריא תרי"ג, כלו' עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצות שמרתי. וצ"ב למה יעקב אמר לעשו דבר זה וכי זה אכפת לעשו הרשע, דהנה וכי אם אדם ילך לשדל שר מאומות העולם הוא יוסיף איזה דבר במה שיאמר לו ששמר מצות, ובפרט עשו שפרק עול, ועוד צ"ב דאם יעקב רצה לומר זה לעשו למה הוא רמז לו דבר זה באופן כ"כ רחוק שלא עולה על דעת השומע שזה הכוונה?

ואפשר לפרש דהנה יש מצוות שענינם אינו רק לעצם המצוה אלא לכללות המצוות, וכגון מצות ציצית שכתוב עלי' (בפ' שלח ט"ו מ') למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, ואיתא במנחות (מ"ג ב') וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם, ראי' מביאה לידי זכירה, זכירה מביאה לידי עשיה, נמצא שע"י שלובשים ציצית צריכים להזכר בכל המצוות.

ובפשטות זכירה הכונה לזכור שצריך לקיים את המצוות, אמנם יש ענין בפני עצמו לזכור שיש מצוות לזכור שמוטלים חיובים עליו, ואע"פ שהעיקר זה העשיה מ"מ יש גם ענין זכירה. והטעם הוא משום שהדרך היחידה שאדם יכול להתקשר להקב"ה זה ע"י תורה ומצוות, ולולא זה א"א לידבק בשכינה [וכן מה שאמרו בכתובות קי"א ב' להדבק בת"ח, משום שזה גם מצוה].

ומעתה מלבד עצם חיוב קיום המצוות, למדנו איך להגיע למדרגות הנעלות, ע"י זה שראיה מביאה לידי זכירה וזכירה מביאה לידי עשיה, לא רק לזכור שצריך לקיים את המצוות, אלא לזכור בכללות שיש על האדם מצוות, להתבונן בכל דבר מה עושים שמקיימים כאן מצוות, וזה יביא את האדם לתכלית של זכירה מביאה לידי עשיה. ודבר זה נאמר באופן מיוחד בציצית, ובאמת איתא בשו"ע (או"ח סי' ח' סעיף ח') שכשלובש הציצית יכוין שציונו הקב"ה להתעטף בציצית כדי שנזכור כל מצוותיו לעשותם.

אמנם אע"פ שבשאר המצוות אין ציווי מיוחד על זה, מ"מ עיקר הענין אינו רק בציצית, אלא כשאדם הולך לאכול פת (ודוקא בפת נאמר דבר זה מפני שהוא עיקר המזון) חז"ל ראו לקבוע דין זה, כדי שבעשיה הגשמית אדם לא ישכח את הקשר לה', שיתבונן מה היא פת זו, מה נעשה בה, י' מצוות נתקיימו בפת זו. ואע"פ שלא הוא קיימם בפועל, מ"מ זה מזכיר לו את קיום המצוות, וע"י זה יזכור את הקשר להקב"ה כשעושה פעולה גשמית.

וגם במעשה דיעקב אפשר לבאר בדרך זה, דבאמת יעקב לא הי' צריך שעשו יבין שכונתו לומר תרי"ג מצות שמרתי, דאפי' אם יבין זה לא יוסיף לו, אלא יעקב אבינו הזכיר לעצמו בשעה שניגש לעשות פעולת השתדלות, שהוא קיים תרי"ג מצות וכל חייו הם המצוות וההתקשרות לה', כי בכל עשיה גשמית צריך לזכור שהעיקר הם המצוות ואז ממילא יתבונן היכן הוא אוחז בקיומם. וזה גם מה שאמרו חז"ל שיש י' תיבות בפסוקים המדברים בעניני הספקת מזון האדם כנגד י' מצוות שבהם, שבכל מקום שהאדם פונה יזכור שהגשמיות אינה העיקר אלא המצוות.

והנה דוד המלך אמר (בתהלים קי"ט נ"ט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, ובמד"ר (ר"פ בחקותי) איתא אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות.

והנה בפשוטו קשה וכי כך הי' כל יום, וכי לא הלך למלחמות וכדו', אמנם אם חז"ל אומרים בודאי שכך הי'.

וי"ל שגם זה נכלל בכונתם, דדוד המלך בכל פעולה שהלך לעשות הוא התבונן וחשב על המצוות, אם ר' יצחק עשה כן בשעת אכילה, דוד המלך שזכה להיות רגל למרכבה בודאי כל מעשיו היו לפי מהלך מחשבה זה, וחשב איזה שייכות יש למעשה זה שכעת הולך לעשות עם המצוות, וזה אמר חשבתי דרכי. וא"כ זה גופא נחשב שהוליכוהו רגליו לביהמ"ד, דבין אם הלך לביהמ"ד ובין אם הוכרח ללכת למקום אחר, מ"מ הוא הי' במצב כזה שרגליו הוליכוהו לביהמ"ד, כי זכר שזה העיקר ואע"פ דלפעמים הוכרח ללכת למקומות אחרים.

ועוד אפשר להוסיף בענין ברכת אבות (הברכה הראשונה בשמו"ע שהיא לעיכובא) דאיתא בר"ה (ל"ב א') ת"ר מנין שאומרים אבות שנא' הבו לה' בני אלים, ופרש"י הזכירו לפניו האיתנים. והיינו דאע"פ שבנ"י הם הזקוקים לכך, מ"מ הקב"ה שהוא מקור החסד ורוצה בטובתינו הוא הטיב עמנו והודיענו שנזכה ע"י זה שנזכיר זכות אבות.

אמנם בודאי שזה לא סתם הזכרה שהיו אבות, אלא הכונה שע"י ההזכרה אנחנו רוצים לידמות להם, דהיינו שיהי' לנו שייכות למדרגתם, ושכל מעשה המצוות שהם קיימו אנו רוצים לילך בדרכיהם, וזו מעלת הזכרת זכות האבות, ובזה יש נחת רוח לפניו יתב' כשאדם רוצה להדמות במעשיו למעשי האבות.

נמצא שהזכרה זו היא כהזכרת המצוות שהאדם יזכור את העיקר, דהיינו המצוות ומעשי האבות, ובלי זה הוא עלול להסיח את דעתו מן העיקר ע"י הבלי עוה"ז.

אנחנו מאד רחוקים מזה אפילו בענינים הרוחניים, ובפרט בענינים גשמיים מסיחים דעת מהעיקר, והעבודה המוטלת עלינו הוא לזכור תמיד שחיים בעולם של מצוות, וכשנזכור את זה הזכירה תביא לידי עשיה.

(ימלא פי תהלתך תפילה עמ' שנה - שנח)

בקשו רחמים

לרפואת רבן של ישראל

רבנו אהרן יהודה ליב בן גיטל פייגא שליט"א

בתושח"י

והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

צריך עיון

לא לשפוט מידי!

חז"ל אומרים תביעה על יעקב אע"ה, "**למס מרעהו חסד**". על שמנע חסד מאחיו שנתן את דינה בתיבה ולא רצה שיקחנה עשו, והתימה מובן?

ויש לבאר דאמנם ודאי הי' הצדק עם יעקב שלא תוכל דינה להחזיר את עשו למוטב.

אבל מ"מ הטענה היא למה לא העלה על מחשבתו לדון בזה, אם צריך לתתה לעשו או לא, רק "**שפט מידי**" שלא ליתן. [וע"י מהרש"א מגילה ו' ב' ד"ה אם יאמר וכו']. וזה תביעה על בן אדם, שלא ישפוט שום דבר כפי העולה במחשבתו ברגע הראשון. ואפי' אם זה נכון מ"מ צריך לדון ולשקול את הדבר ואח"כ להכריע. **והלימוד מזה לאורחו חיים של כל אחד!**

כוחן של מידות

בשיחה בכינוס למען לב לאחים - קרי"ס ויצא תשנ"ט: הנה אחז"ל בשבת (דף נ"ה ב') א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולין כאחת, אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה. ומביאה הגמ' עוד ברייתא, "תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא אותו מעשה זה לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו, אלא מה אני מקיים" וכו'. רואים מזה עד כדי כך, דמה שהקב"ה כותב בתורה וישכב ראובן, אפשר להבין שזה לאו דוקא, אבל אם יעמדו בניו ויקללו את שוכב אשת אביו [שהרי שבט ראובן עמדו על הר עיבל, וקללו ארור וגו'], בזיון כזה לא יתכן שיהיה, כי אם באמת הוא חטא הרי זה בזיון, וכיון שהקב"ה מצוה אותם לקלל, לא שייך שהקב"ה יצוה כזה דבר שזה בזיון. ואע"פ שראובן עשה תשובה, וישב בשקו ותעניתו! ומה הבזיון?

הרי אם ראובן עשה תשובה זה היה מסתמא תשובה מאהבה. וחדונות נעשו לו זכויות, ומה הבזיון בזה?

משמע שאינו כן, כי עצם זה שמזכירים כזה דבר אצל בן אדם, זה נחשב בזיון, ולא יתכן שהתורה תאמר לעשות כזה דבר שיהא בו כזה בזיון לראובן, ולכן ע"כ שזה לא היה, רק היה דבר אחר, שבלבל יצועי אביו.

למדנו מזה עד כדי כך, כמה זה חמור הענין של בין אדם לחבירו, שלא יתכן שהתורה תאמר אפילו פתחון פה על בן אדם, ואע"פ **שהמעשה הזה של הברכות והקללות היה יותר ממאתיים וארבעים שנה אחרי המעשה של ראובן**, ואף אחד לא יזכור את זה, וכבר לא מדברים מזה כלל, ולא יזכירו את ראובן, אעפ"כ כיון שמזכירים דבר שפעם נכשל בזה ראובן, ואע"פ שכבר עשה תשובה, לא יתכן שהקב"ה יצוה לעשות כזה דבר, וע"כ מוכח שלא חטא ראובן בזה.

הגליון מוקדש

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **רחל דבורה ברלין** ע"ה בת יבדלח"ט **מרן רבנו רבי אהרן יהודה ליב שטינמן שליט"א,** אשת חבר להגאון הגדול **רבי זאב ברלין שליט"א** ראש ישיבת גאון יעקב נלב"ע ד' כסלו תשע"ח

ובזה באנו בדברי תנחומין למעלת אביה מרן רבנו שליט"א, לבעלה הגאון שליט"א, לאחיה הגאונים שליט"א ולבניה הרבנים הגאונים שליט"א. העומדים לימין המערכת מיום היוסד הגליון, במסירות רבה בהדרכה ובהגהה בהערות והארות וללא הם לא היו יוצאים הגליונות לאור עולם כלל.

קוה אליו יתברך שמו שכבר תמו היסורין והצרות ואך טוב חסד ורחמים ישכון באהליכם ותזכו לראות דורות ישרים ובריאים בגוף ובנפש, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים. (מתוך מכתב רבנו לנחם אבלים בשנים קודמות)

הנה לעת הזאת נביא כאן לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית כמה ענינים מדברי אבלות ניחומים של יבלחט"א אביה מרן רבנו שליט"א בהזדמנויות שונות. וכן כמה הלכות והליכות עובדות והנהגות בענינים אלו ויה"ר שנזכה שבלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. [לע"ע זה ח"א, ואי"ה בגליון פר' ויחי במלאות השלושים יובאו עוד בענינים אלו]

ניחום אבלים | נשאל רבנו דברמב"ם (פי"ד אבל ה"ז) מבואר שיש למת עצמו ג"כ תועלת מניחום אבלים וצ"ע איזה תועלת יש לו בזה? ואמר רבנו דהנה מבואר בחז"ל (מדרש רבה בסוף קהלת) שאומרים בשמים 'ראו מה הבריות אומרים עליו', ולכן יש תועלת בזה שמספרם סיפורים על הנפטר וזה פועל בשמים.

אל עפר תשוב | כשרבינו היה בניחום אבלים שאל האבל את רבינו שליט"א בענין המנהג שמניחים עפר בעיני אביו ואמו כמבואר. [והי' קשה לו לעשות את זה] אמר רבינו שזה אינו ענין לנפטר, אלא ל"חיים" ללמדנו שעפר אתה ואל עפר תשוב, ודפק רבנו שליט"א עם מקלו על הארץ בהתעוררות בשעה שאמר את הדברים.

ניחום למת צעיר | אמר רבנו: דהנה רוב הנשמות היום, הם מגולגלות, וכל אחת צריכה לבא על תיקונה, ויש שבאות בזמן כזה, ויש בזמן כזה, כל אחד כשנגמר תיקונו נגזר עליו שימות.

כמו"כ סיפר רבינו: הייתי לנחם אצל הרב פפנהיים שישב שבעה על אחותו הצעירה. חשבתי: העוה"ז מעבר שכ"א צריך לעבור לשם, כולם יבואו לשם, זה היום וזה מחר, לא צריכים א"כ להצטער, הקב"ה יודע שנגמרו ימיו [שאלתי והרי הבנ"א הי' יכול לעשות יותר מצוות, השיב רבינו אבל גם יותר עבירות!]. (צדיק כתמר יפרח וראה ברמב"ן פרשת ראה על הפסוק בנים אתם וגו'.)

גדר ברכת ניחום אבלים | בעת שישב מרן הגרי"ש זצ"ל שבעה על בתו הרבנית עטל ברלין ע"ה הגיע רבנו שליט"א לנחמו. והיה ביניהם מו"מ וכדלהלן.

הגרי"ש העיר: דהנה בכתובות (דף ח') מובא שתיקנו ברכה מיוחדת כלפי המנחמים 'בעל הגמול ישלם גמולכם' וכתבו הראשונים שם שזה ברכה עם שם ומלכות. והדבר פלא שלא די בקיום המצוה ובהבטחת הקרן והפירות בעוה"ז ובעוה"ב, וחז"ל תיקנו ברכה לזה?

ורבנו שליט"א ענה: שמבואר שם בסוגיא ובר"ן שם, שברכה זו נאמרה על הכוס דוקא, והינו שיש כוס יין מיוחד של ניחום אבלים כמפורש בפסוק (משלי לא, ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש' ועל כוס זה של ניחום אבלים תיקנו את הברכה ולא על עצם הניחום (א"ה ע"ש בהגהת הגר"א בכתובות).

עוד הוסיף רבנו דזה דוקא בסעודה וכמו שנהגו אחרים (א"ה כונתו להמבואר בבאר הגולה ביו"ד סי' שע"ח שמנהג הספרדים דבכל שבעת ימי האבילות אין האבל אוכל משלו אלא משל המנחמים, וממילא שעל סעודה זו והיין שבא מחמת סעודה זו תיקנו את הברכה. שזה נוסף על הניחום עצמו וכן הוא מנהג בני תימן כמובא בס' בית מועד פי"ט ס"ח, ועי' במאירי בכתובות שם).

אמנם הגרי"ש חזר וטען: שהיין זה רק היכי תמצי לברך, אבל הברכה הוא על הניחום עצמו 'בעל הגמול ישלם גמולכם'.

ורבנו שליט"א העיר דמצאנו כעי"ז בברכת נישואין שתקנו ברכה כנגד הנאספים. אמנם העיר ע"ז הגר"א ברלין ששם זה ברכה לכבוד הנאספים, אבל כאן זה ברכה למנחמים עצמם.

האם להגיע הרבה פעמים | רבנו שליט"א בעת שניחם את מרן הגרח"ק על הרבנית, חקר האם במצוות תנחומים יש מצווה להגיע הרבה פעמים וכל פעם זה מצווה ואפי' לקצת זמן או עדיף פעם אחת ארוכה.

כמו כן הגיע אל מרן הגרח"ק בבוקר אחרי פטירת הרבנית ושאל שאלה אודות האיסור ללמוד, שאסור להעמיק גם בדברים המותרים, ממ"נ אם אסור להעמיק אז במה זה נקרא שמותר ללמוד הרי כאשר לא מבין זה לא נקרא שלומד ונו"נ בזה.

כמה מכתבי ניחום מתוך רבים, שכתב רבנו שליט"א לניחום אבלים

לכבוד משפחת רוזנגרטן שיחי' בטוב ובנעימים.

אביכם הגדול הנחיל לכם ירושה רוחנית גדולה בתורה וביראת שמים, תזכו לנצל ולהמשיך וגם אתם תוכלו להנחיל ליוצאי חלציכם כהנה וכהנה. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

א.י.ל. שטינמן ומשפ'

י"ד שבט תשנ"ה לפ"ק, בני ברק יצ"ו

לכ' משפחת לוין הכבודה נרם יאיר.

על שמועה כי באה בהלקח מאתכם ראש משפחתכם היקר באדם, כדרך האנשים הטובים אשר מעשיהם הטובים נודעים אחרי העדרם, כן הוא בודאי גם במקרה הזה, בודאי תמשיכו במעשה הצדקה וחסד, ומעשיו ופעולותיו הטובים יצמיחו פירות, וזה יהי' לו זכיות לנצח.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אהרן יהודה לייב שטינמן וביתו

בס"ד **כב' משפחת... נ"י**

הגיע בשורה הלא טובה על הלקח החטוף בנכם ז"ל היות שחז"ל גילו לנו שאדם צריך לראות ולהבין שבודאי הכל יהי' לטובה ומי יודע דרכי השי"ת בודאי מכאן והלאה אך טוב וחסד ימצא באהליכם והנני בזה לנחמכם כמו שהורונו חז"ל ונקוה כי השם הטוב לא יוסיף לדאבה עוד וינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אהרן [יודא] **לייב שטיינמן**

מכתב תנחומין להגר"י רוזן שליט"א ראש ישיבת אור ישראל

בס"ד לכבוד הגאון ר' יגאל רוזן שליט"א. הנני בזה לנחמכם כמו שהורנו חז"ל, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלם. ובהמשך הרבצת תורה ופועלכם למען לומדי התורה תנוחמו.

י"ח מרחשון תשע"ח לפ"ק **א.ל שטינמן**

ענין הקדיש | רבנו אומר הרבה פעמים ומעורר על כך, כי יש לדעת שאת הקדיש עצמו לא אומרים על הנפטר אלא לזכות הנפטר דהיינו מה שהבן אומר קדיש והציבור עונה אחריו אמן יש"ר נהיה מזה קידוש ה', והנפטר שהשאיר בעולם בן העושה את הדבר הגדול הזה קידוש ה' זה לו לעילוי נשמה.

וממילא אותם אנשים שרבים וגורמים מחלוקות סביב הקדיש הרי הם גורמים לתוצאה הפוכה שבמקום שיצא קידוש יוצא חילול ה' יצא שכרם בהפסדם וכמ"ש בספרים, רק הרבה למעשה נכשלים בזה. (מאחורי הפרגוד)

ענין הקדיש | סיפרו לרבינו שת"ח אחד אמר לאבל בשנת חיובו בקדיש [באבילות] תראה להזהר לא לקחת מה שמגיע לשני, אבל גם לא לוותר על מה שמגיע לך, שאתה לא בעה"ב לוותר על כך.

הגיב על כך רבינו: דע לך שזה טעות שהעולם טועה שהקדיש שייך למת, אין כזה דבר, אלא זה זכות לבן לאומרו, וע"י הקידוש ה' שיש, זה תועלת לאביו, ולכך אם ברצונו לוותר הרשות בידו, גם לוותר זה לע"נ, וכי לא אומר אמן יהא שמה רבא, בלי להגיד קדיש, ובודאי שגם לוותר זה ענין גדול.

ובהזדמנות אחרת הביא על כך את דברי החזו"א לרבי שלמה לורנץ שהיה צריך לטוס עבור חינוך העצמאי ובדיוק בזמן שהיה אמור לשהות בחו"ל היה יארצייט של הוריו ושאל את רבנו החזו"א מה לעשות? והשיבו שכל העניין בקדיש הוא מצווה של כבוד שמים ובזה מזכה להם וזה מה שאתה עושה בשליחות שלמענה נסעת לחו"ל.

ואמרו לרבנו בשם א' הגדולים שאומרים קדיש היות שחסר יהודי בעולם ולכן משלימים את החסר ע"י האדרת כבוד שמים. השיב רבינו שליט"א על אתר בתקיפות "און וואס אייב די טאטע איז געווין אפאראך"? (ומה אם האבא היה פארך?)

לתרום ס"ת | אמר רבנו שנראה שכדאי לא לתרום ס"ת לע"נ, אלא להשאיל וככה כל רגע מקיים מצווה שיש לו ס"ת וכך כל רגע מזכה לנפטר, אבל אם תורם אזי אין לו כבר את הזכות שיש לו ס"ת.

צורת ניחום | איתא בגמ' כתובות ח' ע"ב אתא לנחומי, צעורי קמצער ליה? הכי קאמר ליה: חשיב את לאתפוסי אדרא.

יש לעיין הא מדרך הצדיקים שתולה שעונותיו גרמו פרענות הבאה עליו, ואיזה דרך הוא זה של תנחומין, דמ"נ אם עי"ז יכנס בלבו גאוה לומר דהא לא חטא רק נענש בעון הדור הא בודאי לא שפיר עביד, ואם לא יקבל מה שאומר לו א"כ איזה תנחומין הוא זה?

וברש"י שם ד"ה חשיב את. מבואר דרק הוא הוי חשוב שבשביל זה מת בנו. ויש לעיין בשלמא אם אמרו דהי' ינוקא אפשר דמת משום חשיבות אביו להיות נתפס בעון הדור, דנהי דהוא חשוב אבל בנו הא לא הי' כ"כ חשוב ואיך ימות כדי אביו יתפס בעון הדור, ובמהרש"א כתב דכיון דלא הי' בן עשרים שנה ואין ב"ד של מעלה מענישין וע"כ דזה לאתפוסי אדרא, ומ"מ צ"ע דהא אין הבן נענש בשביל אביו אחרי שהוא בן י"ג שנה. (אילת השחר כתובות ח, ב)

הלוויות

כתב הרב י"ל שליט"א שכשנשאל הגראי"ל שטינמן שליט"א מבחור בישיבה קטנה בי"א סיון תשמ"ט אם לנסוע להלויית בעל מנחת יצחק זצ"ל אמר לשואל אם היה לך לויה בנוא יארק הרי לא תיסע גם אם תגיע לפני הלויה. והוסיף הגראי"ל ואמר שמסתמא זה שכתוב שלת"ח צריך ללכת זה רק באותה עיר ומי שנוסע זה ודאי טוב אבל חיוב אני לא יודע. עוד כתב הנ"ל וכן אמר הרה"ג רא"י בן הגרמ"י לפקוביץ שליט"א שכך הורה מו"ר הגראי"ל שליט"א לגבי לויית הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שהיתה בירושלים. [אכן הורה רבנו שיש בזה עוד שיקולים שצריך לדון בכל פעם לגופו של ענין עפ"י הוראות גדולי הדור]

נטילת ידים אחרי הלויה

נוהג רבנו ליטול ידיו כשחוזר מלויה אע"פ שלא היה בתוך ד"א של מת, וראה במג"א או"ח ס"ד סקכ"א. ועי' פרמ"ג א"א סכ"א ובס' טהרת הכהנים כהלכתה עמ' קע"ג. [א"ה וכן מטו בשם החזון אי"ש]

סעודת הבראה האם צריך שיהא בה פת

בסעודת הבראה לכאורה אין צריך לאכול פת דוקא דאין מצות סעודה רק אכילה הראשונה שבמה שאוכל צריך שיהא משל אחרים ואם רוצה לאכול רק ביצה וכדו' סגי. (בנתיבות הלכה חי"ב - אבילות החורבן עמ' 4) ועיין בספר דברי סופרים.

ניחום בתוך ג' ימים

רבנו שליט"א פעמים רבות מנחם אבלים למחרת הלוויה כיון שאז צריך האבל יותר ניחום מכיון שאנשים עדיין לא מגיעים. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ב) כשרואה רבנו שלאבל קשה לדבר מחמת אבילתו, הוא מתחיל בדברים כללים השיכים לא רק לאבל אלא לכל בני הבית כגון ששואל שמבטו לא דוקא לכיון האבל, האם גרים כן הבנים וכדו' 'ואז ממילא מתחיל האבל לדבר.

עיטוף באבל

אמר רבנו שכובע שלנו אי"ז נחשב לעטוף וע"כ אין לחוש להוריד את הכובע בשעת האבילות. אמנם הוא עצמו נהג כן ללבוש את הכובע כל זמן השבעה. [ועי' בס' ארח דוד (או' שע"ח) דהגר"ד בהר"ן כשישב שבעה על בנו ר' נחום הי"ד ישב עם הכובע כפוף עד העינים. [מטעם עיטוף דאבל] וכן הגרש"ז היה מעורר לאבלים ללבוש כובע ולהניחו למטה קצת: וראה בהערות שם: דהנה בגמ' (מו"ק טו,א) איתא דאבל חייב בעטיפת הראש, ונפסק להל' בטושו"ע (יו"ד סי' ש"פ ס"א וס' שפ"ו ס"א) דהיינו שיכסה ראשו בטלית, וכ' הרמ"א (שם) דאין אנו נוהגים בעטיפה, (עי' תוס' מוע"ק כא,א סוד"ה אלו) והט"ז והש"ך (שם) ובס' ת' (סק"ב) כתבו דנוהגים למשוך הכובע לפני העינים, וכן פסקו החכ"א (כלל קס"ט סי"ט), הקצשו"ע (סי' רי"א ס"ג), וערוה"ש (סי שפ"ו ס"א). וכן נהג רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בימי אבלו. [והנה בטושו"ע שם כתבו דכשבאים מנחמים, מגלה ראשו לכבודם, וכמ"ש בס' תורת האדם ע"פ מס' שמחות, אמנם עי' בברכ"י (שם) שכתב שנוהגים להיפך, שאין מתעטפים אלא כשבאים מנחמים, ומנהג ישראל תורה]

כמה מהנהגות רבנו בזמן אבלתו רח"ל על הרבנית ע"ה

כתב הגרע"א יו"ד ס' שע"ו סעיף ד' נוהגין שלא ליקח דבר קטן וגדול מבית אבל משך כל ימי אבילות משום שרוח הטומאה שם כל השבעה עי' שם. ולכן רבנו שליט"א כשהיה אבל על אשתו, לא רצה לתת מכספו עבור הרמקולים עד לאחר השבעה משום מנהג הנ"ל וכן לא נתן להוציא ספרים מביתו במשך השבעה. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ד)

הנה איתא בשו"ע יו"ד ס' שפ"ח ס"ב אבל אסור להניח תפילין ביום ראשון ואחר נץ החמה ביום ב' מותר להניחם ע"כ ואלו שנוהגים להתפלל כל יום עם הנץ ולא יכולים להניח תפילין ביום שני עד לאחר שמו"ע כיצד יעשו? ורבנו שליט"א התפלל ביום השני שאחרי ההלוויה, שהתקיימה בלילה, עם הנץ ולבש תפילין לאחר שמו"ע. (עמ' קצ"ו)

רבנו נוהג לומר בכל יום ג' פרקי תהילים פ"ג ק"ל קמ"ב לאחר תפילת שחרית, ובימי השבעה לא אמר. (עמ' קצ"ח)

יום השביעי של פטירת הרבנית ע"ה חל בר"ח. ורבנו שליט"א הסתפק אולי כדאי שהצבור ינחמוהו מיד אחר שחרית כדי שיקום מאבלו ויוכל לומר הלל עם הציבור מיד לאחר שחרית ונו"נ בדברי הדעת קדושים שם. ובסוף הכריע לגמור התפילה עד אחרי מוסף והלך לביהכ"נ אחר להתפלל הלל עם הציבור וקיבל עליה לתורה. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ז)

תפילת האבל בר"ח

הסתפק רבנו, האם אבל יכול להתפלל בביתו לפני העמוד בר"ח שבתוך השבעה דכל הטעם הוא שאין האבל מתפלל בימים אלו משום כבוד הציבור משא"כ בזה שכולם הגיעו לביתו לכבודו שמא לא שייך כן וצ"ע. (דרכי יוסף צבי עמ' קצ"ז)

לכבד חכם בשעת אבילות רח"ל

שח רבנו: שסיפר לו רבי שמריהו גריינימן זצ"ל שכשישב שבעה על אחד מילדיו שנקטף ממנו משיתוק ילדים, בא החזון איש לנחמו ושאל אותו הגר"ש האם מותר לאבל לקום מפני ת"ח, והשיב לו החזון איש שאין צריך לקום, אבל מותר לקום. (בנתיבות הלכה חי"ב - אבילות החורבן עמ' 4) [ועי' שבות יעקב ח"א סל"ט]

האם יוצא ידי חובה בקריאת התורה ששמע בזמן אבלותו

במלאת ימי השבעה אם זה ביום שני או חמישי שיש בו קריאת התורה לא יצא בקריאת התורה ששמע בזמן שהיה עדיין אבל ואסור בתלמוד תורה וכדי לצאת ידי חובת קריאת התורה ילך לבית כנסת אחרי הקימה מהאבילות וישמע קריאת התורה. (בנתיבות הלכה חי"ב - אבילות החורבן עמ' 4)

נשאל רבנו: האם מותר לאבל בתוך השבעה ללמד את ילדיו אותיות אלף בית תשובה: גם זה נחשב תלמוד תורה (עי' גמ' שבת)דף ק"ד ע"א) שיש רמזים בכל צורה של האותיות ואסור ללמד בימי השבעה

שבת בר מצוה

הורה רבנו שאין לבוא לשבת בר מצוה של בן אח וכדו' בתוך שלושים.

קידוש אחרי התפילה

הורה רבנו שאם נמצא בשבת בבית כנסת ויש קידוש שם אחרי התפילה, אינו צריך לצאת משם ויכול להישאר לקידוש אבל אסור ללכת לקידוש במקום אחר.

מפטיר בחודש הי"ב

הורה רבנו שבחודש הי"א שאין אומרים קדיש ואין מתפללים על מת, גם אין נוהגים לעלות למפטיר בחודש זה. [וכן הובא בארחות רבנו ח"ד עמ' שנג שנהג כך מרן הגרח"ק על פטירת אמו שלא לעלות למפטיר בחודש הי"ב, אמנם עי' בקובץ תשובות ח"ב י"ז]

בן הלומד משניות

בן הלומד משניות עבור אביו אינו צריך לומר בפיו שהוא לומד לעילוי נשמתו כיון דמצד עצם לימוד זה מועיל לאביו.

לקבל עליה

סיפר הגר"ש בן רבנו כי התלווה אל מרן שליט"א כשנסע לפני שנים רבות לנחם את הגרמ"ד הלוי סולובציק על פטירת אחיו, ודיברו בענין אם אבל עולה לעליה בשבת, והגרמ"ד אמר שהוא רגיל לקבל מפטיר בכל שבת ואם לא יקבל הוא אבילות בפרהסי' ונו"נ בזה.

לימוד לעילוי נשמת

הורה הגראי"ל שטינמן שליט"א שניתן ללמוד לכמה נפטרים ביחד באותו לימוד, כיון שנר לאחד נר למאה (ויאמר שמואל עמ' מ"ט).

צורת הלימוד

שאלה: כשלומדים משניות לעילוי נשמה האם עדיף ללמוד מעט משניות בעיון או הרבה משניות בשטחיות?

תשובה: עדיף ללמוד מעט בכוונה מללמוד הרבה בלא כוונה.

וכששאלו אם עדיף ללמוד דף גמרא בעיון או ללמוד משניות?

השיב רה"י דבעיקר ילמד גמרא בעיון אבל ילמד גם מעט משניות משום שכך נהגו בלימוד משניות. (בנתיבות הלכה חי"ב - אבילות החורבן עמ' 5)

קדיש לגוי

כתב הגר"י זילברשטיין שליט"א: מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א הורה שקדיש לגוי אינו מועיל לו כלום, ואפשר לומר קדיש על גוי, אך הקדיש לא יעזור לו. (ויאמר שמואל עמ' שע"ז)

קיטל ביוה"כ

ש. לגבי יוהכ"פ המשנ"ב סי' תר"י הביא ב' מנהגים האם ללכת עם קיטל באבל תוך י"ב חודש, השאלה ששאלתי היאך לנהוג למעשה.

תשובה:. לא כדאי ללכת. [הערות: דעת הגרח"ק בשם החזו"א לא ללכת, וכן נוהגים האבלים בביהכ"נ לדרמן, , וכן מובא באורחות רבינו, אך העולם נוהג ללכת].

לומר שנים כאחד

ש. להנוהגים [וכן גם הקפיד החזו"א] שאין ב' אבלים אומרים קדיש ביחד, כי תרי קלי לא משתמעי, אם יש רק קדיש אחד עדיף מ"מ לומר ב' ביחד - [כלומר עדיף מכלום..] או לא לומר כלל?

תשובה: לדעת החזו"א לא יאמר באותו יום, ויאמר למחרת, כי הרי סברת החזו"א "שאין ב' ש"ץ" וא"כ אין טעם לומר ב', אפי' אם עי"ז יפסיד את הקדיש באותו יום לגמרי. (עי' אילה"ש עה"ת שמות ל"ג י"ט שהביא 'ובספר מנוחה וקדושה' שער התפילה סי' כ"ב כתב ומלומר קדיש בשנים ביחד טוב העדר) והיה נראה ממרן רבנו שליט"א שדעתו ג"כ כהחזו"א.

לומר כל יום

ש. שאלה שהתבקשתי לשאול: יש אברך שמקבל תשלום על אמירת קדיש עבור פלוני שנפטר ללא בנים ל"ע. וההסכם שאומר כל תפילה קדיש א', שואל האם יכול יום א' לומר כפול קדישים וזה יפטרנו מלמחרת?

תשובה: יש ענין לומר קדישים כל יום, כי כך זה תועלת לנשמה מרן הוסיף לי דהוי כמו אוכל גשמי שצריך לאכול כל יום, ולא מהני כשאדם אוכל יום א' כפול, כדי שלמחרת יפטר מלאכול... (מנכדו הרה"ג ר' יעקב שטינמן שליט"א)

עובדות והליכות בעניני אבילות

פטירת חמותו של רבנו

חמותו של רבינו הרבנית שרה קורנפלד ע"ה עלתה לא"י אחרי השואה והתגוררה עם ביתה מרת אורגל בפתח תקוה, ואחרי שבתה עברה לגור בחו"ל, עברה להתגורר עם בתו וחתנה מרן שליט"א בכפר סבא ועברה אתם לבני ברק. בתה הרבנית תמר ע"ה טיפלה בה במסירות ודאגה לה די מחסורה.

תקופה קצרה אחרי שעלתה לארץ ישראל היא כבר קנתה לעצמה קבר, בבית החיים זכרון מאיר בבני ברק, היה זה סמוך לזמן שר"י הלפרין קנה את בית החיים, והייתה מהראשונות שקנו שם.

בחצי שנה אחרונה כבר היתה מאוד חלשה ובתה הרבנית תמר ע"ה סעדה אותה כל יום וטיפלה בה בכל מה שהיה צריך.

כשנישאה הבת מרת רחל ברלין ע"ה, שבת האופרוף והשבע ברכות היה הכל בירושלים, והמחותנת - אם הכלה לא נסעה ! כי היתה צריכה לסעוד את אמה ע"ה, וכל האורחים שהגיעו (כולל אחות של הרבנית תמר, מרת אורגל שהגיעה מחו"ל, נסעו לירושלים, ורק המחותנת לא נסעה).

לקראת חג סוכות תשכ"ה, חשה ממש ברע, וביום א' דחול המועד ראו כי חשה מאוד ברע ומרן שליט"א ציוה לבנו הגר"מ לקרוא לרופא ואדהכי והכי כבר הבחין שהמצב קשה ואמר לבנו הגר"ש שיזמין אנשים שיהיה מנין ביציאת נשמה.

אח"כ הורה לבנו לסדר מודעות אבלות משום דבר האבד (כי לא היה דרך אחרת להודיע לציבור) ואכן הדפיסו מודעות שהלויה ייצא מבית משפח' שטינמן. בלויה היו אלפי איש, והיה זה חידוש גדול כי הציבור באותה תקופה לא היה כ"כ גדול, וגם את הנפטרת כמעט לא הכירו, ובכל זאת הגיעו הרבה לכבודו של חתנה מרן רבינו שליט"א. [הגר"ש הוסיף, כי בלויה הלך רבינו שליט"א בישוב הדעת ולא בבהילות וחופזה, וכן מנהגו תמיד שלא הולך במרוצה אלא בישוב הדעת והתבוננות, וכאן זה היה מאוד בולט כי מלוי המיטה התקדמו מהר והלכו כ"כ רחוק שבאמצע הדרך היו צריכים לעצור כדי לחכות לו לומר קדיש על יד בית כנסת סמוך שהיה בדרך].

מרן שליט"א אמר קדיש במהלך הלויה ואחרי הקבורה, וכל שנת האבל אמר קדיש בכל תפילה מג' התפילות ביום, והורה לבניו (שהיו בחורים) שיעברו לפני התיבה במשך השנה מתי שמתאפשר להם.

בכל ימי חול המועד הרבנית תמר ע"ה, לא יצאה מהבית.

לא לקחת ירושה שלא כדין

סיפר בן רבינו, הגר"מ שליט"א: רבינו הגיע לארץ ישראל עם להבחל"ח הרבנית תמר ע"ה אוד מוצל מאש ממש, לא היה לו כמעט שום קרוב משפחה והיה נצר יחיד מכל המשפחה בבריסק. מספר בני דודים היו לו בעולם, שעלו גם כן לארץ אך מסיבות שונות כמעט שלא היה קשר ביניהם. באחד הימים הגיע אל רבינו ידיעה משאר בשרו, שאחד הבני דודים נפטר ומכיון שלא השאיר אחריו ילדים או יורש מדרגה ראשונה, על פי החוק קרובי המשפחה הנותרים יורשים את הכסף ואם לא יבקשו את זה הכל יעבור לרשות המדינה, והיה לו רכוש רב, והציעו לרבינו להצטרף לבקשה לקבל את העזבון.

רבינו לא הסכים בשום פנים, אף שמצבו הכספי באותה תקופה היה דחוק עד למאוד, ואמר כי על פי הלכות ירושה רק קרוב מן האב קרוי יורש, ואותו אחד היה קרוב מצד אמו, וכיון שעל פי הלכה אין לו חלק בזה אינו רוצה להצטרף לזה.

הכל יסתדר

סיפר הגר"ש בן רבינו [בימים אלו במהלך ימי השבעה על אחותו הרבנית ברלין ע"ה]: באחד הימים הגעתי אל ביתו של אמו"ר מרן שליט"א והוא סח לי כי לאחותי - בתו הרבנית ברלין ע"ה יש בעיה רפואית מסוימת (וביקש איזה ענין) ואז אמר לי בבטחון גמור "בעז"ה היא תצא מזה", ואכן כך היה וכעבור תקופה הסתדר הכל, ודבר ה' היה ממש בפיו. ומאידך עובדא ידענא בחולה אחר שדיבר עימי עליו כמה פעמים והתבטא בלשון מסופק על המצב הרפואי וגם בירך בצורה רפויה קצת, וראיתי בחוש כי אין שגורה תפילתו בפיו ואכן הסוף לא היה טוב ה"י.

ובכלל, יש להוסיף כי באופן כללי אין דעתו נוחה ממה שיש מבקשים מצדיק הבטחה שהחולה יתרפא, ופעם אמר 'וכי אפשר לחיות לעולם?' אלא אנו צריכים לעשות השתדלות שלנו בתפילה ולשאול עם מומחים והקב"ה יעשה מה שהכי טוב.

הספד על נשים

העיד הגר"ש בן רבינו כי שמע מרבנו כמה פעמים על ענין הספד על נשים, כי אמנם אין כאן איסור אבל בחו"ל לא היה מקובל להספיד נשים, ולכן לדעתו ראוי למעט בזה.

כיבוד אב

בעת שאשת רבנו הרבנית תמר ע"ה היתה חולה, היתה בתה מרת רחל דבורה ע"ה מגיעה בקביעות בלילות להיות לצידה רוב לילות השבוע, והיתה אומרת הרי הנכדים יושבים ולומדים ואם הם יהיו ערים זה יפריע להם ללמוד וכן לנכדות זה יפריע בעזרה לבעליהן ללמוד, ואני אשה פשוטה ואני יכולה להיות, וכך במשך שלש שנים היתה כמעט מידי לילה, וגם בלילות שבת שהיה שם נכד זמן ממושך היא גם היתה מגיעה כדי להיות שם.

ולאח פטירת הרבנית תמר ע"ה אמר רבנו שליט"א לנכדו 'בתי רחל זכתה לעשות אסאך כיבוד אם'.

הדאגה האמיתית

כידוע שרבנו שליט"א לידידו הקרובים לבו דואג להם בעיקר בעת פטירתם מהדין הגדול והנורא. וכבר נתפרסם בכל תפוצות ישראל הספדו על ידידו הגר"מ סולבציק זצ"ל שהוא מברך אותו שיזכה בדין בשמים. ויעבור את זה בנקל ועוד דיבורים בענין זה.

ולאחר פטירת הרבנית תמר ע"ה ישב רבנו עם נכדו באחד הלילות ואמר לו כדלהלן: מסתמא כבר טוב לרבנית ע"ה בשמים, כי היא עברה יסורים רבים בעוה"ז וגם כל הנכדים לקחו ולומדים משניות עבורה. וראו בחוש שזה כל מה שמטריד אותו האם כבר עברה את הדין או לא.

וכן בעת פטירת נאמנו הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל בער"ה. שמעו את רבנו באחד הימים בעשי"ת מתפלל לבורא עולם ואומר ' ר' יצחק דאג לי בימים אלו במסירות עצומה לארבעת המינים אנא חוס עליו ועל תדון אותו בימים אלו'. ועוד רבים עובדות כאלו.

העיקר להרבות זכויות

פעם הגיע רבינו לנחם בביתו של ת"ח גדול בבני ברק, והבנים האבלים שאלו את רבינו מה עילוי נשמה הכי גדול שיכולים לעשות עבורו, והזכירו שהשאיר אחריו ברכה חידושי תורה בכתב יד וכו', הגיב להם רבינו: הרבה פעמים הספרים שמוציאים ובפרט מאדם שנפטר, אין בהם כ"כ הרבה תועלת, כי גם אם אנשים מעיינים מעט, אח"כ מניחים בצד ולא מעיינים בו שוב, למעט אנשים מיוחדים שיש תועלת בחידושי תורתם, ולכן אם אתם רוצים עילוי נשמה יש מספיק דברים שאפשר לעשות וצריך לחפש דבר שהתועלת בו יותר גדולה. וצריך לדון בכל ענין לפי גופו של דבר.

וכשנפטרה חמותו של רבינו הורה בעשיית המצבה לעשות הכי פשוט שאפשר והתבטא 'כל פרוטה שיש, עדיף לתת לצדקה מלהשקיע במצבות', ואכן המציבה נמוכה ופשוטה בלי שום דברים מיוחדים (מבנו הגר"ש)

שח הגר"ש שליט"א, בן רבינו: כשנפטרה דודתי מרת רחל אורגל, אחות אימי (האחות היחידה שהיתה לה) היה זה כבר בזקנותה של אימי ע"ה, והיא נפטרה ונקברה בחו"ל. ואאמו"ר מרן שליט"א הורה שלא לספר לאימי כלל, היות והדבר יכול להחליש את בריאותה, ואכן לא אמרו לה כלום.

ושמענו עוד שנפטרה דודתה של הרבנית ע"ה שהיתה קשורה עמה מאוד שהלכה עמה במחנות בשואה וכו', ורבנו ידע מפטירתה ולא רצה לספר לרבנית שלא תצטער.

בלילה חלמה הרבנית ע"ה שהדודה שלה נפטרה וקמה ממררת בבכי, ורבנו שחשש שהיא ידעה מה קרה, שלח את אחד מנכדיו לשאול אותה על מה היא בוכה, וסיפרה על החלום, אמר לה רבנו שתלך לומר את היה"ר בעת ברכת כהנים, וכך עשתה. ולמעשה התקשרה לבית דודתה ושם נודע לה על פטירתה.

טנא מלא ברכה

להרה"ג ר' אהרן ניב שליט"א

לרגל הוצאת ספרו "כשחר אורך"

ובו תשובות אמרים והנהגות ממרן רבנו שליט"א

וחלקם פורסמו בגליון "כאיל תערוג".

יזכו ה' להרבות תורה בישראל ולראות נחת מכל יוצאי חלציו.

את הספר ניתן להשיג בבית רח' ראב"ד 17 בני ברק

ובחנויות הספרים

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

גיליון מס' 256 פרשת וישלח
תשע"ח שנה חמישית

לעילוי נשמת
ר' **שמריהו** ב"ר **חיים** ז"ל
נלב"ע ח' כסלו תשע"ו
תנצב"ה
נודב ע"י בנו ידידנו
הרב **דוד משה מץ** הי"ו
מלארענס ניו-יורק

על הפרשה

"ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי וגו' ויהרגו כל זכר" (לד, כה)

בספרי ברכה (סי' שמ"ט) משל דשמעון ולוי לה"ד לשנים שלוו מן המלך א' פרע למלך וחזר והלוה את המלך וא' לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכם כענין שנא' ויקחו שני בני יעקב וגו' לוי פרע מה שלוה במדבר שנא' ויעמוד וגו' ויאספו אליו כל בני לוי וחזר והלוה את המקום בשטים שנא' פנחס בן אלעזר וגו' בקנאו וגו' שמעון לא דיו שלא פרע אלא חזר ולוה שנא' ושם איש ישראל וגו' נשיא בית אב לשמעוני. וצריך טעם מה באמת גרם לשמעון שיצא ממנו זמרי אחר שהוא קינא על הזנות כמו לוי. ואפשר משום דאיתא בס' הישר ששמעון לקח א' מבנות שכם ששבו והיא בונה הכנענית והולידה את שאול ולפי ששמעון נהנה בדיעבד מהמעשה שנעשה שע"י זה לקח אשה משם לכן גרם שיצא מזה זמרי בן סלוא שהוא שאול בן הכנענית כמ"ש בסנהדרין פ"ב ב' משא"כ לוי שלא נהנה כלל מזה.

"עכרתם אותי להבאישני" (לד, ל)

צ"ב למה כעס יעקב על שמעון ולוי והרי הוא עצמו הי' בעצה שימולו ומה הי' דעתו וכי הסכים שאחר המילה יתן לו את דינה. וי"ל דדעתו הי' בכל אופן להוציא ממנו את דינה שהי' מחזיק בה ולא נותן לה לזוז מביתו ולכן חשב או שבני עירו לא יחפצו להימול כמ"ש הרמב"ן ואז יהי' מוכרח להחזירה ואם יחפצו להימול אז יבואו בהיותם כואבים שלא יוכלו להתנגד ויקחו את דינה בכח ויצאו משם אבל לא להרוג את כל העיר. ובאמת לא היו אנשי העיר מסכימים להמול דשכם נסיב ומבגאי גזיר אלא שחמור ובנו פיתום בממון שהבטיחום שאחר שיהיו מחותנים אתם וישתקעו שם ולא יוכלו ללכת למקום אחר כבר ישתדלו להוציא מהם את כל ממונם ע"י תחבולות שונות ויחולק לכל העיר כמ"ש מקניהם וקנינם הלא לנו הם וגו'. מאאמו"ר שליט"א (זצוק"ל).

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"עולם הזה ועולם הבא"

השבוע כשזכיתי באחד הימים להתפלל עם רבינו תפילת מעריב במנין שבביתו, עברו הקהל אחרי התפילה להתברך.
אחד מהם, ילד כבן שש או שבע שהגיע מחוץ לעיר, הושיט את ידו לברכה, רבינו הבחין בו ושאל אותו: מה אתה לומד?
- בראשית. השיב הילד.
'האם תדע באיזה אות מתחיל חומש בראשית' ? שאל אותו רבינו.
- כן, באות ב'. השיב הילד.
מדוע קבעה התורה את האות הראשונה לאות ב' ? מה טעם יש לזה ? כך שואל אותו רבינו שליט"א.
הילד, הסמיק מבושה, לא פילל ולא מילל לעבור מבחן. מה גם שאפילו המבוגרים שבחדר לא בדיוק ידעו למה מתכוין רבינו.
ואז אומר לו רבינו: אני אגיד לך. אות ב' הוא שתים. ויש כאן רמז על שני העולמות שברא הקב"ה לבני אדם, עולם הזה ועולם הבא. צריכים להתנהג טוב ואז זוכים בשניהם (ראה גם בבראשית רבה א' ד').
ואנו השומעים עמדנו בפליאה והתרגשנו כיצד יכול רבינו להכניס מושגי התרוממות לילד כה צעיר, ובודאי הדברים ילוו אותו ואותנו לזכור להתעלות תמיד.

* * *

"והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים"

השבוע צעק כל העולם היהודי וזעק בתחנונים אל ה' בתפילה ותחינה לרפואתו השלימה של רשכבה"ג מרן רבי אהרן יהודה ליב בן גיטל פיגא שליט"א, שביום רביעי האחרון היה מאוד לא טוב, ובחסדי הי"ת התקבלו התפילות ושומע כל תפילה קיבל שוועתנו וב"ה יצא מכלל הסכנה הגדולה בה היה.
קודם עצרת התפילה הגדולה שהתקיימה בבית מדרשו של רבנו "לדרמן" ועל פי הוראתו, ביום רביעי האחרון עלה מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א אל רבינו, וסיפר כי הגיע במיוחד כדי להשתתף בעצרת התפלה לרפואת מרן הגראי"ל, ושאל ברוב ענוותנותו "במה סבור מרן שליט"א כי עלי להתחזק". רבינו שליט"א השיב כי יש להתחזק בהרבצת התורה, ואכן מרן הגרי"ג השיב כי ישתדל להרבות בזה למעלה מכוחותיו בעז"ה.
לא רבים יודעים, אך באותם ימים הגיעו אל ביתו של רבינו שליט"א מכל רחבי העולם שאלות על חיזוקים שונים, כמה זמן להתפלל ואיפה. באותו יום התבטא רבינו 'הוא ייצא מזה' ! והוסיף את דברי המדרש אותו רגיל להזכיר בנוגע למרן הגראי"ל, כי הקב"ה מוסיף לצדיקים שנות חיים ואפילו אם נגזר ח"ו, אצל הצדיקים הקב"ה מוסיף.
וא"ה חזון למועד ונאריך בהוראות רבינו ובחיזוקים שהורה לכלל הציבור. אבינו מלכנו, קיים בנו חכמי ישראל ונשמע ונתבשר בשורות טובות.

בברכת שבת שלום *יצחק גופרשטוק*

עלי הדף

בלאו דלא יזח החושן

מתני' מכות דף כ"א ב' יש חורש תלם א' וחייב עליו משום שמונה לאוין ובגמ' דכ"ב א' מתקיף לה אביי וליחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד וכו'. והנה דעת הסמ"ג (ל"ת רצ"ט) והחינוך (מצוה ק') דדוקא בשעת עבודה חייב והמנ"ח תמה ע"ז מסוגיין דמק' ולחשוב נמי המזיח וכו' והיינו שע"י חרישתו הזיח במחרשה החושן מעל האפוד ואיך יתכן שחרש ע"י הכהן בשעת עבודה וי"ל דבשעת עבודה אין כוונתו ממש כשעובד אלא כשלבשן והולך לעבוד עבודה וכ"כ התוס' (בעה"ת השלם שמות כ"ח כ"ח סי' ד') והיראים (מצוה שי"ז) דדוקא כשלבוש וזה יתכן כשלבשן לעבודה הי' חורש שם בחצר ופגע בחושן, ומש"כ הר"מ פ"ט מכה"מ ה"י וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה י"ל שאין כוונתו דוקא שנתכוין לקלקלו אלא משום שהפריע לו בעבודתו פגע בו ולא חש שיתקלקל ורק לאפוקי שדרך תיקון אין חייב וצ"ע. ועי' בריטב"א כאן שכ' כגון שלבוש בחושן וחרש בו וכל שעה שאין מחזירו עובר בלאו וצ"ע דלאו שאין בו מעשה הוא ואיך לוקה.

(דרך חכמה פ"ט מכה"מ ה"י ביה"ל ד"ה והמזיח)

שו"ת מעניני הפרשה

ש. בתחילת פרשת וישלח (בראשית לב' ד') מצינו שיעקב אבינו שולח לעשו מלאכים ממש. מדוע הוצרך לשלוח מלאכים ממש, וכי חסר לו שליחים, וכי חשב שזה הדבר היחידי שיכול להשפיע על עשו.

ת. נתיירא שיהרגם.

ש. רש"י בפרשת וישלח (בראשית לב' ח') מביא שיעקב אבינו התקין עצמו לג' דברים, דורון, תפלה, מלחמה. לכאורה מדוע רש"י סידר את הדברים לא כפי שנכתב בתורה, מלחמה, תפלה, דורון.

ת. כחלק ההשתדלות, ואם לא מועיל יש להתפלל תחלה ואח"כ למלחמה.

ש. בפרשת וישלח כתוב (בראשית לב' יא') "כי במקלי עברתי את הירדן הזה וגו'". רש"י מביא בשם מדרש אגדה שנתן מקלו בירדן ונקבע הירדן. לכאורה קשה, הרי המקור שאסור ליהנות ממעשה נסים, זה יעקב אבינו, א"כ איך יעקב עושה נס לעבור את הירדן ונהנה מכך, הרי הוא אוחז שאסור להנות ממעשה נסים.

ת. הוא לא עשה לשם נס אלא הלך לדרכו.

ש. בפרשת וישלח כתוב (בראשית לד' א') "ותצא דינה בת לאה וגו'". אומר רש"י "על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית היתה שנאמר ותצא לאה לקראתו". האם התורה באה כאן לדבר בגנות לאה אמנו.

ת. ללמדך כמה צריך ליזהר.

ש. עוד צ"ב, לאה שיצאה מדובר לדבר טוב, לזכות להידבק ביעקב אבינו לזכות לעוד שבט, א"כ מה התביעה והשייכות בין יציאת דינה ליציאת לאה.

ת. לא לרוץ.

ש. עוד צ"ע, ידוע בחז"ל בילקוט שמעוני ועוד, שלאה לפני הנשואין עם יעקב כששמעה על גורלה ליפול ביד עשו, יצאה כל יום לפרשת דרכים לברר מעשיו, ועי"ז התפללה בבכיות לא ליפול בידי עשו. ולכאורה אם מחפשים להוכיח שגם לאה יצאה מהבית, מדוע הוכיחו דוקא מהמעשה שלאה יצאה לקבל את יעקב, היו צריכים להוכיח מדברי חז"ל שלאה יצאה כל יום לפרשת דרכים, ששם יותר רואים את היציאה של לאה.

ת. שם יצאה למצוה.

(קוננטרס עזרת אליעזר)

מכתבי הקוראים:

שלום עליכם,

אמש לאחר תפילת מעריב השיב לי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א תשובה מחודשת ומרעישת עולמות! ואשתף אתכם:

שאלתי למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: בזוהר הקדוש (תולדות דף קלז.) איתא שהצדיקים בתפילתם פותחים את הצינור העליון, ואז אפילו אותם שאינם כדאים להענות - נענים. וכתב החתם סופר (או"ח סימן ק"ב סע' א') שהטעם שעמדה חנה להתפלל בתוך ד' אמותיו של עלי כה"ג היה משום ש"עשתה כן מפני שזה סגולה נפלאה להתפלל בצד הצדיק".

נשאלתי מ"ראובן" שסובל מייסורים רבים ורוצה שתפילתו תעשה פרי, היכן יעדיף להתפלל. האם בצבור גדול ולקיים ברוב עם הדרת מלך (מעלה הנזכרת בש"ס), או שיכול להתפלל עם הצדיק גדול הדור במנין מצומצם, ולזכות למה דאיתא בזוהר הנ"ל ולסגולה הנפלאה שהזכיר החת"ס.

האי מיניה עדיף?

וענה לי מרן שליט"א: **להתפלל עם הצדיק!**

בשורות טובות וכט"ס
ידידו עוז,
אהרן פסין

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: **0573145900@okmail.co.il** או בפקס: 077-2092005
נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו
להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

בס"ד

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בבל כתו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

331

חשיבות המעשים – לשם שמים

המסילת ישרים בפרק ג' כתב כי חשוב מאד שאדם יידע את חשיבות המעשים הטובים שהוא עושה, וזה יתן לו חיזוק להמשיך הלאה במעשים הטובים, כי כשאדם מחשיב את מה שהוא עושה, הרי הוא שמח בזה, וכיון שזה משמח אותו, הוא ימשיך הלאה בזה.

וכבר דיברנו לאחרונה, כי אדם עושה מעשים טובים במשך היום על כל צעד ושעל, ואף כשעוסק בצרכיו הגשמיים, למשל כשניגש לאכול, הוא נוטל ידיו לאכילה, ומקיים בזה מצות נטילת ידיים, ואחר כך מברך על הנטילה, ומברך גם על האכילה, ומקיים בזה עוד שתי מצוות, וגם האכילה עצמה היא מצוה, שהרי הוא חייב ומוכרח לאכול, כדי שיהיה לו כוח לעסוק בתורה ובמצוות, ואם לא יאכל, איך ילמד, ואיך יתפקד, וכיצד יוכל לעשות את כל המעשים הטובים, לכן בשביל זה הוא צריך לאכול, ונמצא כי האכילה עצמה היא גם כן מצוה.

וזהו מה שאמרו (אבות ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וברמב"ם הלכות דעות (ג, ג) כתב שיכול להיות שאדם ישן, והוא עובד השם בשינה שלו, כי הרי באותו הזמן שהוא הולך לישון, היה יכול לשבת ולדבר דברים בטלים או לעשות מעשים אחרים, אבל הוא יודע שאם לא יישן עכשיו, יהיה עייף למחרת, וכל היום לא יוכל לתפקד כראוי, ובמשך היום הרי הוא עושה הרבה מעשים טובים, וצריך לישון כדי שיהיה לו כוח למחר לעשות את כל המעשים הטובים, ובאופן כזה השינה היא עבודת השם, כי הוא ישן לצורך כל המעשים הטובים שיעשה מחר. **וזה תלוי בכוונה,** האם הוא ישן מפני שרוצה לישון ונהנה מהשינה, או שעושה חשבון שהוא חייב לישון לצורך התורה והמצוות, ואז גם השינה עצמה היא מצוה.

ובדרך זו אפשר להפוך את כל המעשים הגשמיים למעשים רוחניים, וזה חשוב מאד, כי **הרי כשאדם עוסק במעשים גשמיים, זה הופך אותו לאדם גשמי, ומוריד את מדרגת הקדושה שיש בו, פחות קדושה, אבל אם הוא עושה את כל המעשים הגשמיים עם כוונה טובה, שהוא אוכל כדי שיהיה בריא, מפני שהוא חייב להיות בריא, כדי שיוכל לתפקד ולעסוק בתורה ובמצוות, והוא גם ישן בשביל זה, הכוונה הזאת הופכת את המעשים הגשמיים לרוחניים, ואדרבה, הוא מתקדש בזה!**

ובמסילת ישרים פ"א כתב כי האדם השלם הוא **"המקודש בקדושתו יתברך"**, ובמה הוא מתקדש? **"שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה, אם קטן ואם גדול, אלא להתקרב אליו יתברך"**, היינו שבכל מעשה שהוא עושה, יעשה חשבון, מה הסיבה שאני עושה את זה, לא סתם מפני שאני צריך ומוכרח, אלא עיקר המטרה היא הקדושה, שאני מתקדש בזה, ומתקרב אל הקב"ה.

ואמנם זוהי עבודה קשה מאד, אבל אפשר משהו, קצת שימת לב, לאכול לא לשם תאוות האכילה, אלא מפני שהוא חייב לאכול – לצורך התורה והמצוות, אדם צריך לאכול, ואם לא יאכל יחסר לו היישוב הדעת, ומי שמונע עצמו מלאכול כפי צרכו, ירגיש לא טוב, לכן מוכרחים לאכול, אבל יש להוסיף בזה את הכוונה הטובה לשם שמים.

וזהו בנוגע למעשים הגשמיים שאדם עושה, אך גם כשעושה מעשים טובים ממש, שעוסק בתורה ובמצוות, ועושה מעשים טובים וחסד, צריך לדעת את חשיבות המעשים הטובים הללו, כי כשמחשיב את מה שהוא עושה, זה נותן לו הרגשה טובה, ומקבל כוחות להמשיך.

ומה היא החשיבות? ראשית הרי יש עולם הבא, ובודאי כדאי לעשות מעשים טובים, לזכות בהם לעולם הבא, אבל כשעושים "לשם העולם הבא" זה קצת שלא לשמה, ואמנם אמרו (פסחים ח, א) הנותן סלע לצדקה בשביל שיהיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור, אבל אין זו מדרגה גדולה, אמנם זוהי גם כן מדרגה, אבל לא מדרגה כמו שאדם נותן מצד אהבת המצוה, שהוא רוצה להתקדש ולזכות לקרבת אלוקים, כמו שאמר דוד המלך בתהלים (עג, כח) "ואני קרבת אלוקים לי טוב".

כל מצוה מקדשת את האדם, ותלמוד תורה כנגד כולם, לימוד התורה מקדש יותר מכל המצוות. אמנם אף על פי כן, אם יש תלמוד תורה ויש מצוה עוברת, אזי התורה מחייבת לעשות את המצוה, כגון כשיש מצות לולב וסוכה או תפילין, אם אדם ילמד תורה ולא יניח תפילין, הרי זה נגד התורה, שהוא עובר על מה שכתוב בתורה, ואינו מקיים מה שהתורה מחייבת, ואף שבוודאי צריך לעסוק בתורה שהיא כנגד כולם, אבל יחד עם זה צריך לקיים את מצוות התורה, ומי שעוסק בתורה על חשבון המצוות שהוא חייב, זה ביטול מצוה, והוא עובר על דברי התורה.

תורה וגמילות חסדים

ובענין זה מצינו בגמרא (ר"ה יח, א) על רבה ואביי שהיו מבית עלי שנגזר עליהם שכל הדורות ימותו בגיל צעיר, ואף על פי כן רבה האריך ימים וחי ארבעים שנה מפני שעסק בתורה, ואביי האריך ימים יותר וחי ששים שנה מפני שעסק גם בגמילות חסדים, ולכאורה הרי גם רבה בודאי ידע שאם יעסוק בגמילות חסדים, תהיה לו יותר אריכות ימים, ומדוע לא עסק גם הוא בגמילות חסדים כמו אביי?

ונראה הטעם בזה, משום שאצל רבה לא היה צורך בגמילות חסדים, כי כל החסד כבר נעשה על ידי אחרים, **וללכת לחפש חסד בזמן שיש אחרים שעושים את החסד – זהו ביטול תורה, כי תלמוד תורה כנגד כולם, ומצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים אינה דוחה תלמוד תורה,** לכן אם ילך לעשות חסד במקום לעסוק בתורה, לא תהיה לו שום זכות בזה, ואדרבה יפסיד את הזכויות שלו, ויפסיד גם את התורה שלמד, כי הוא לא מקיים את התורה, והוא חייב לעסוק רק בתורה ולא בחסד.

אבל אביי עסק גם בגמילות חסדים, מפני שאצלו לא היה מי שיעשה את החסד במקומו, וכיון שזו מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, היה חייב לבטל מלימודו לזה [כדאיתא במו"ק דף ט'] ומוכרח לעשות את החסד. ומאחר שעסק בחסד, חסד שהיה חייב לעשות, שהתורה מחייבת אותו בזה, זכה על ידי החסד לתוספת אריכות ימים.

ודבר זה הוא מן השמים, שנתנו לו מן השמים גם חסד וגם תורה, ולרבה נתנו רק תורה, ואין מה לעשות כנגד זה, כי כך רצו מן השמים, וכל אחד קיים את החיובים המוטלים עליו בלי חשבונות.

רבה ורב יוסף

ומצינו עוד בגמרא (בסוף ברכות ובסוף הוריות) על רבה ורב יוסף, שרב יוסף היה סיני ורבה עוקר הרים, ושלחו מבבל לשאול את גדולי התורה שבארץ ישראל, מי עדיף שיהיה ראש ישיבה, האם רב יוסף שהיה סיני – בקי בהרבה ידיעות, או רבה שהיה עוקר הרים – חריף בסברא, ואמרו להם שסיני עדיף, ויש למנות את רב יוסף לראש ישיבה.

אבל רב יוסף לא רצה, אף על פי שזה זיכוי הרבים בתורה, לא רצה להיות ראש ישיבה, מפני שאמרו לו כלדאי (החוזים בכוכבים) שהוא יהיה ראש ישיבה רק שנתיים ומיד אחר כך ימות, והרי בינתיים יש את רבה שגם הוא יכול להיות ראש ישיבה, ואף על פי שסיני עדיף, הרי בלאו הכי רבה יהיה ראש ישיבה אחר כך, כי רב יוסף עתיד למות אחרי שנתיים, אם כן עדיף שקודם יהיה רבה, ורב יוסף לא יפסיד כלום מזה, כי הוא יהיה ראש הישיבה אחרי רבה, לאחר שרבה כבר לא יהיה בעולם.

ובאמת כך היה, ורבה היה ראש הישיבה במשך עשרים ושתיים שנה, ובכל אותם השנים לא היה רב יוסף ראש ישיבה.

ומובא בגמרא בשני מקומות (כתובות מב, ב, ב"ק סו, ב) שהיו שתי קושיות שנתקשו בהם רבה ורב יוסף במשך כל השנים, ולא הצליחו לתרצם, רבה ורב יוסף ביחד, עם כל תלמידי הישיבה, פומבדיתא, שהייתה הישיבה הגדולה בבבל, כולם לא מצאו תירוץ, עד שמת רבה, ונתמנה רב יוסף תחתיו לראשות הישיבה, ואז מצא רב יוסף תירוץ.

ניתן לקבל את השיחות במייל B0527600485@gmail.com לתרומות והנצחות – 0527600485
ניתן לתרום בעמדות 'קהילות' ו'נדרים פלוס' לפי החיפוש 'דרכי החיזוק' (קוד 710)

וזה דבר פלא, כיצד יתכן שרבה ורב יוסף שהיו סיני ועוקר הרים ביחד, עם כל תלמידיהם, במשך כל השנים לא הצליחו לתרץ, ואילו רב יוסף לבדו כשנעשה ראש ישיבה הצליח לתרץ.

ורש"י בכתובות שם ביאר וכתב "וסייעוהו מן השמים לפרקה להיות לו לשם", והיינו מפני שרב יוסף היה סיני, והתלמידים הורגלו לשמוע את רבה שהיה עוקר הרים, ועכשיו כשיבוא רב יוסף שאינו עוקר הרים, שמא לא יחשיבוהו כפי שהחשיבו את רבה, ולא יקבלו ממנו, ואם כן רב יוסף לא יצליח וגם התלמידים לא יצליחו, והרי **מן השמים רוצים שתהיה הצלחה בתורה,** שהתלמידים יצליחו וגם רב יוסף יצליח בזיכוי הרבים בתורה, לכן סייעוהו מן השמים לתרץ את הקושיות, כדי שיראו שהכל בידי שמים, ומן השמים נתנו לו זכויות בשביל הציבור, לציבור יש זכויות, וגם לרב יוסף היו זכויות, וסייעוהו מן השמים "להיות לו לשם", שהתלמידים יצליחו וירצו ללמוד אצלו, וגם הוא יוכל ללמד אותם.

ולכאורה, מאחר שידע רב יוסף שהוא יהיה ראש ישיבה רק שנתיים ואחר כך ימות, למה באמת הסכים להיות ראש ישיבה, ומדוע לא ביקש לדחות בינתיים, שיחפשו מישהו אחר במקומו.

הביאור בזה, כי לאחר שמת רבה לא היה עוד ראש ישיבה בדרגתו של רב יוסף, וכל מי שהיו מביאים במקומו היה פחות זיכוי הרבים, והרי **יש חיוב זיכוי הרבים, ואם לא יסכים להיות ראש ישיבה, זה חטא, שמונע זיכוי הרבים, והרי זה ביטול תורה וביטול זיכוי הרבים, ומאחר שהוא חייב בזיכוי הרבים אין לו שום היתר לסרב לזה,** ואם לא יהיה ראש ישיבה יתכן שימות מיד, כי למה לו חיים ומה היא זכות הקיום שלו אם אינו מזכה את הרבים כפי שהוא חייב. לכן היה רב יוסף חייב להיות ראש ישיבה אף על פי שימות אחרי שנתיים, וזה גם כדאי לו, מפני שיזכה לגן עדן ולעולם הבא שאין לשער על ידי זיכוי הרבים גדול כל כך.

אלו הם חשבונות של זיכוי הרבים בדיני שמים, שאם הולכים עם אמונה הכל משתנה אחרת לגמרי.

האושר היחיד בעולם הזה

וכאמור דבר חשוב הוא לדעת את חשיבות המעשים הטובים, ולשמוח בהם, להיות מרוצה ושמח ממה שהוא לומד ונהנה מהלימוד, וכל אחד שעוסק בתורה, יידע כי הוא זוכה בזה ל"אשריך בעולם הזה", **אין אושר אחר בעולם הזה, רק לימוד התורה הוא האושר הכי גדול, הכי מעניין, והכי מקדש, והרגשה הכי נעימה שיכול להיות,** כמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה וכו', ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ואמרו שם פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו', וביארו המפרשים [עיין רש"י באבות שם] שהכוונה בזה **אפילו** אם יש לאדם רק פת במלח, גם כן ימשיך לעסוק בתורה, ויזלזל בגשמיות.

אם מחשיבים את הגשמיות זה לא טוב, ואהבת הגשמיות היא סתירה לרוחניות, כמו שכתב החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון כ"ה) **"כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ואמרו העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות, כאשר תרצה אחת מהן תקציף השנית",** היינו שאהבת העולם הזה היא סתירה לאהבת העולם הבא, ואי אפשר שיהיו שניהם ביחד, אלא או עולם הזה או עולם הבא. גשמיות או רוחניות.

והעיקר הוא לעסוק בתורה, כל אחד כפי כוחו, ואפילו אדם שעוסק בעבודות פשוטות מאד, יכול לזכות למדרגות הגבוהות ביותר, אם בזמנו הפנוי הוא עוסק בתורה כפי כוחו, וכבר הזכרנו דברי המסילת ישרים בסוף הספר שכתב "יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה, כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", וידוע שבתל אביב היה סנדלר בעל מדרגה, שברכותיו היו מתקיימות.

והדרך לזכות לכל המדרגות, היא על ידי לימוד המוסר. בישיבות יש סדר קבוע לזה, אבל גם מי שהוא בעל משפחה ואינו לומד בישיבה, על ידי קביעות יומית ללימוד המוסר כל החיים משתנים! ויש הרבה ספרי מוסר, בישיבות יש סדרים איזה ספרים ללמוד, אבל שלא בסדרי הישיבה, יש הרבה מאד ספרי מוסר, וכל אחד יכול לבחור ספר שמעניין אותו, ומה שמעניין משפיע, ואמנם לא מרגישים מיד את ההשפעה, כמו אדם בריא שאינו מרגיש שהוא בריא, אבל הוא מרגיש טוב, ובמשך הזמן רואים את התוצאות של לימוד המוסר, שכל ההנהגה משתנה. **כל קביעות משפיעה, אפילו דקה אחת של מוסר, גם כן משפיעה לשינוי ההנהגה ולחיים מאושרים.** יהי רצון שנזכה כולנו לחיים טובים ומאושרים.

לחזק ולהתחזק – למנוע קלקולים

מתוך דברי רבינו שליט"א בכינוס בביתו, יום א' ר"ח כסלו

התאספנו כאן על דברים שצריכים תיקון, וצריכים למנוע שלא יהיו קלקולים. יש שרוצים להשפיע עלינו, רוצים להשפיע שנהיה יותר "מחונכים", יותר "אנשי מדע". וגם יש שעושים פעולות בציבור בלא לשאול שאלה. עושים פעולות כי יש כסף, וצריכים לעשות משהו עם הכסף... ועושים איזה פעולה ציבורית, שגורמת לדברים לא טובים.

והנה בנוגע למנוע את ההשפעה עלינו, אפשר להתמודד עם זה יותר בקלות, על ידי חיזוק שלנו, וצריכים להתחזק עוד יותר, בכל מקום ובכל ציבור, לחזק ולהתחזק למנוע את הקלקולים. אבל מה שעושים פעולות ציבוריות, דברים שהם שלא כהוגן וגורמים תוצאות לא טובות, צריכים לטכס עצה איך למנוע את זה, שלא יעשו פעולות כאלו.

על כל פעולה שרוצים לעשות, צריכים שאלת חכם, מי שהוא בר סמכא ומבין בדברים האלה.

*

יש כאלה שיש להם כסף, ועושים סעודה, וקוראים לזה "ערב עיון", ערב עיון לסעודה... שאוכלים ואוכלים, מעשים שהיו, שיש כסף, ועושים ערבי עיון כאלה.

בכל דבר צריכים לשאול שאלת חכם, אם עושים איזה פעילות ציבורית.

ואפילו יחידים בבית גם כן, **אם יש בבית אהבת העולם הזה, עולם הזה לשם העולם הזה, התאווה הגשמית, זה שלא כהוגן. ומעולם לא היה כך, אצל יהודים לא היה דבר כזה.**

*

צריכים למנוע, שלא ישפיעו עלינו, על החינוך, בבתי החינוך שלנו, מה שרוצים להכניס מדע, להחשיב את המדע, שלא ישפיעו עלינו, וצריכים סייעתא דשמיא לזה, יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא.

לעילוי נשמת הרה"ג
רבי **נחמיה ציטרון** זצ"ל
ב"ר **דוד צבי** זצ"ל
נלב"ע ט' כסלו תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת
רבי **שמואל זאב לוי** ז"ל
ב"ר **יצחק נתן** ז"ל
נלב"ע ה' כסלו תשמ"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **צבי זוסמן** ז"ל
בן ר' **יצחק הלוי** ז"ל
נלב"ע י"א כסלו תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **יעקב נוימאן** ז"ל
בן ר' **יחיאל** ז"ל
נלב"ע ט' כסלו תשס"ח - תנצב"ה

בס"ד

מים חיים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח'.)

גליון 327 | שאלות המצויות | כסלו תשע"ח

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה
שמעון בן הגה"צ רבי **יוסף צבי הלוי** ז"ל
נלב"ע א' בסיון תשע"ז

❀❀❀❀❀

אמר "טל ומטר" לפני ז' בחשון

◄ **שאלה: ביום ו' בחשון התפלל מעריב, שחרית ומנחה והזכיר "טל ומטר" (הקדים ביום אחד בטעות, ונזכר אחרי מנחה שהיום הוא רק ו' בחשון), מה עליו לעשות?**

תשובה: אם שאל מטר בארץ ישראל אחרי סוכות קודם ז' בחשון יש סוברים שיוצאים בדיעבד, וכמו במדינות שצריכים גשם, שרק משום עולי רגלים לא מבקשים, משמע שבעצם הוא זמן גשם (ספר "**תהלה לדוד**" ס"ק ב', **הגה"ת רע"א** או"ח ס' קי"ז, **הגרש"ז אויערבך** זצ"ל). ויש סוברים שגם בדיעבד לא יצא דלאחר שתקנו כן חז"ל אין זה זמן גשם (ה"**חזון איש**" בספר "**דינים והנהגות**" פרק ד' סעיף כ"ו, קובץ "**מבית לוי**" ח' י"ז בשם בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל).

ולכן למעשה יתפלל פעמיים שמו"ע על תנאי, ויתנה על הראשון שהוא לחובת מנחה או לנדבה, ובשני יתנה שיהיה לתשלומים של שחרית או לנדבה, אבל את תפילת ערבית כבר א"א לתקן במנחה.

מנין בני חו"ל בארץ ישראל לענין "טל ומטר"

◄ **שאלה: קבוצה של בני חו"ל הגיעו לארץ ישראל ליומיים (ועדיין לא התחילו לומר "טל ומטר" בחו"ל), ועשו מנין לעצמם, באיזה נוסח יאמרו את חזרת הש"ץ?**

תשובה: מכיון שהם עדיין לא אומרים "טל ומטר", א"כ גם בחזרת הש"ץ יאמרו רק "ותן ברכה", ואין לומר "טל ומטר" ב"שמע קולנו" היות שאותו ציבור אינם חייבים כלל באמירת "טל ומטר" (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א).

תיקון טעות באמצע שמונה עשרה

◄ **שאלה: באמצע שמונה עשרה שומע שהעומד לידו אמר "ותן ברכה" במקום "ותן טל ומטר", האם מותר לסמן לו שטעה?**

תשובה: כתב ה"**חיי אדם**" העומד בתפילה ונסתפק באיזה דין איך להתפלל כגון ששכח איזה דבר בתפילה מותר לילך ממקומו ולעיין שם בספר, והוסיף **המשנ"ב** (ס' ק"ד ס"ק ב') שאם אין לו ספר יכול אפילו לשאול בפה, עי' שם, ומסתבר שזהו רק לדבר שמעכב התפילה ("**פסקי תשובות**" שם ס"ק ו'), ומסתבר שה"ה לצורך אחרים גם מותר להפסיק ולרמוז או לסמן לו (שו"ת "**אגרות משה**" ח"ד ס' ט"ז, "**הליכות שלמה**" פרק ח' אות ו').

להפריע באמצע שמו"ע

◄ **שאלה: היה מסופק באיזה דין באמצע שמו"ע, ואינו יודע היכן למצוא את ההלכה, האם מותר לו להפריע לשני שעומד גם באמצע שמו"ע כדי לדעת את ההלכה?**

תשובה: כמו שמותר לצורך שמו"ע להפסיק ולחפש את ההלכה, יכול גם להפריע לשני כשאין ברירה, אבל השני לא ידבר אלא רק יסמן בידיו או יכתוב על פתק (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א).

ק"ש ושמונה עשרה לאחר הלוויה

◄ **שאלה: אונן ר"ל שלא התפלל שחרית וק"ש, ונקבר המת רק לאחר חצות, האם צריך להשלים אותן אחה"צ לאחר ההלוויה?**

תשובה:

א. לענין שמונה עשרה:
אם היה אונן מלפני עלות השחר, לא חל עליו חיוב של תפילת שחרית כלל, ואין חיוב תשלומין אחה"צ, אבל אם נעשה אונן לאחר עלות השחר (ואפילו הקרוב נלב"ע בלילה, אבל הוא לא ידע רק לאחר עלות השחר), אזי יש חיוב תשלומין של שחרית, ולאחר שהתפלל מנחה, יתפלל פעם שניה עבור תשלומין של שחרית

ב. לענין קריאת שמע:
כיון שעבר זמן ק"ש לא שייך להשלים, אבל מצות זכירת יציאת מצרים חייב כל היום ולכן יאמר פסוק שהוא מיציאת מצרים (**משנ"ב** ס' נ"ח ס"ק כ"ז).

ג. לענין ברכות השחר, אם היה אונן מלפני עלות השחר יברך עכשיו רק ברכות התורה ואת הברכות "שלא עשני גוי", "שלא עשני עבד", "שלא עשני אשה" וכן את ברכת "אשר יצר" (אם עשה צרכיו בזמן שהיה אונן), וברכת "על מצות ציצית" (אם לבשו באותו יום), (משנ"ב סי' ע"א ס"ק ד' וביה"ל שם).

מנחה או תשלומין של שחרית

◄ **שאלה: מי שהיה אנוס בבוקר ולא התפלל שחרית, צריך להתפלל תשלומין במנחה, מה הדין כשעומד סמוך לשקיעה, ויש זמן להתפלל רק תפילה אחת, איזו מהן יתפלל?**

תשובה: מבואר **בשו"ע** (ס' ק"ח א') שלא שייך להתפלל תשלומין לפני העיקר, עי' שם. לכן גם בזה, הגם שע"י תפילת מנחה יפסיד תשלומין של שחרית, יתפלל מנחה ולא תשלומין ("**שאגת אריה**" סימן י"ט, (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א). אבל במוסף ובמנחה אמרינן שאם אין לו זמן לשניהם שיתפלל מוסף וישלים מנחה אח"כ בלילה, כיון שבעצם שייך תפילת מוסף לפני מנחה (עי' **משנ"ב** ס' רפ"ו ס"ק י"ג, ו"**שאגת אריה**" ס' י"ט, וע"ע **צל"ח** ברכות כ"ו: שהסתפק בזה).

בן ספרד שבירך לפני הלל

◄ **שאלה: בן ספרד התפלל במנין אשכנזי בראש חודש ובטעות בירך ברכה ראשונה על ההלל, האם יש לו לברך גם את הברכה לאחריו?**

תשובה: הנה פליגי **הראשונים** אם לומר ברכה על הלל בראש חודש, **בשו"ע** (או"ח ס' תכ"ב ב') כתוב שהמנהג הוא לא לברך על הלל לא לפניו ולא לאחריו, והטעם כתב **המשנ"ב** (ס"ק י"ד) שאין זה חיוב מעיקר הדין אלא משום מנהג, עי' שם. וכן נוהגים בני ספרד, אולם **הרמ"א** כתב שנוהגים לברך על הלל, עי' שם. וכן נוהגים בני אשכנז.

לכן בן ספרד שבטעות בירך לפניו, בדיעבד נהג **כראשונים** אלו לענין ברכה ראשונה, אבל ברכה אחרונה לא יאמר משום שנוהג **כהשו"ע** ואין ברכה לפניו ולאחריו תלויים זה בזה דב' מצוות נפרדות הן (עי' "**ביאור הלכה**" ס' נ"ג ס"ב ד"ה אמר).

הנוגע בנעלים או בשרוכים

◄ **שאלה: מי שנוגע בנעליים באמצע הלימוד, האם יש חיוב ליטול ידים?**

תשובה: כתוב **בשו"ע** (ס' ד' סעיף י"ח) החולץ מנעליו צריך ליטול ידים, ומפרש **המשנ"ב** (ס"ק מ"א) אין הטעם משום רוח רעה אלא משום נקיות, ולכן אין צריך למהר ליטול ידיו תיכף, עי' שם. והיינו שהטעם הוא רק משום דמצוי שהם מלוכלכים, ולכן צריך ליטול רק את המקום שנגע בנעליים (וכמבואר **במשנ"ב** הל' יוה"כ ס' תרי"ד ס"ק ר"ד).

ולפ"ז בנעליים אם החלק העליון נקי (ולפעמים יש כאלו שהם מבריקים ממש) אין חיוב נטילה, ומה"ט סבר ה"**חזון איש**" שהנוגע בנעלי בד או גומי אינו צריך ליטול ידיו ("**ארחות רבינו**" ח"ג בהוספות לאו"ח ח"א אות ח'), וכן הנוגע בשרוכים שקושרים בהם את הנעליים אין צריך ליטול ידיו ("**ארחות רבינו**" שם).

ברכת "שהחיינו" על מקום בבית החיים

◄ **שאלה: הקונה מקום בבית החיים עבור עצמו (ועולה כסף רב), האם יברך ברכת "שהחיינו"?**

תשובה: איתא **בשו"ע** (ס' רכ"ג ג') הקונה בית חדש או קונה כלים חדשים צריך לברך ברכת "שהחיינו", שמקבל מקום או דבר שמשמחו, עי' שם, אבל בזה לא יברך ברכת "שהחיינו", משום שסו"ס יש בזה משום תזכורת ליום המיתה (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א).

שפך יין המעורב עם קליפות וחרצנים

◄ **שאלה: ריסק ענבים שלמים בבלנדר (עם הגרעינים והקליפה), והפיליפיני שפך הכל לתוך קערה, האם יש בזה משום יין נסך, והאם כשר לקידוש?**

תשובה: כל זמן שהחרצנים וזגים מעורבים בתוך המיץ אין לו דין מגע עכו"ם, ורק לאחר שסיננו יש בו דין מגע עכו"ם (**שו"ע** יו"ד ס' קכ"ג סעיף י"ז).

ולפ"ז גם לעניין קידוש, שמבואר בגמרא (**ב"ב** צ"ז.) שסוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום, עי' שם, היינו דוקא לאחר שסחט את הענבים וסינן את החרצנים והזגים מהמיץ. אבל אם לא סיננם אין עליו דין יין ואי אפשר לקדש בו ("**שבות יצחק**" ח"ד פ' י"א אות ג' בשם **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "**דברי שיר**", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח **בימות השבוע** (א'- ה'):
אחה"צ, בין השעות **13:45 -14:15**. טל': 03-6194741

03-6197674: ווילינגר תשרקדל על מורשלא מא

ברכת בשמים כשאינו אוהב

• שאלה: מי שלא אוהב את ריח הצפורן (נעגעלערן) עי' שו"ע סי' רט"ז ב') או קינמון, האם עדיין אפשר לברך עליו ברכת בשמים, או שמא כיון שלא נהנה ממנו, אינו יכול לברך עליו?
תשובה: כתב המשנ"ב (סי' רט"ז ס"ק א') כמו שאסור ליהנות באכילה ובשתייה עד שיברך, אסור גם שתהא הנאת ריח עד שיברך, עי' שם. לכן כמו באכילה, אפילו שהוא אינו אוהב אוכל כזה כלל, חייב לברך עליו, כמו כן כיון שהגוף מרגיש בריח (ובעצם הוא ריח טוב) צריך לברך עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

צירוף אונן למנין

• שאלה: בשדה תעופה עשו מנין, והעשירי היה אונן ר"ל, (בדרך להלוויה של קרוב), האם האונן מצטרף למנין או לא, וכיון זה שמצינו שישן מצטרף (שו"ע סי' נ"ה סעיף ו') הגם שלא ראוי להתפלל כלל?
תשובה: אונן כיון שהוא 'פטור' מכל המצוות, אינו מצטרף (משנ"ב שם ס"ק כ"ד בשם פמ"ג ו"דרך החיים", שע"ת יו"ד סי' שמ"א ס"ק י"ד), ולא דמי לישן שהוא בר חיובא, עי' שם.
אולם בשעת ההלוויה שהאונן אומר קדיש, מצטרף האונן למנין כדי שיוכל לומר קדיש ("גשר החיים" ח"א פרק י"ח אות ב' ס"ק ג').

טעה וקרא לבן לעלייה של שביעי

< שאלה: קרא לראובן לעליית שביעי בשבת בבוקר, ונזכר שאביו צריך לקבל מפטיר משום שיש לו יארצייט, מה עליהם לעשות?
תשובה: אם אפשר להוסיף עוד עלייה ביניהם, יעשו עליה שמיני (אחרון - מוטב, ואם לא (כגון בסוף פרשת חיי שרה (אסור לבן לוותר ולא לעלות אלא יעלה כיון שכבר קראו לו, ואביו יקבל הגבהה שהוא שכר כנגד כולם) הגר"ח קניבסקי שליט"א.

השבת אבידה בכלי שמלאכתו לאיסור

< שאלה: מצא עט של חברו בשבת, האם מותר להגביהו ולהחזירו לחברו בשבת?
יסוד השאלה הוא, אם מצא עט של עצמו אסור להגביהו אפילו שזה יאבד לו, שהרי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך הפסד, אבל לצורך שימוש בגופו מותר (עי' שו"ע סי' ש"ח סעיף ג' (, האם זה שמקיים בו מצות השבת אבידה נחשב צורך גופו ומותר להרים את העט ולהחזירו לחברו) ואם מצא כסף שהוא מוקצה מחמת גופו, אסור לטלטלו הגם שרוצה לקיים בו מצות השבת האבידה, כמבואר ב"ביאור הלכה" סי"ס רס"ו ד"ה אסור, וע"ע שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה סי' מ"ב אות י"ב).
תשובה: מצות השבת אבידה אינה נחשבת שימוש בגוף החפץ, ואע"פ שמותר לתת כלי שמלאכתו לאיסור כמתנה (כמבואר בהגה"ת רע"א סי' ש"ו על המג"א ס"ק ט"ו), שזה משתמש בגוף החפץ, אבל קיום מצות השבת אבידה אינה נחשבת כהשתמשות בגוף החפץ ואסור ("מנחת שלמה" להגרש"ז אויערבך זצ"ל מה"ת סו"ס מ"ג, שש"כ פרק כ' הע' ע"ח, "חוט שני" ח"ג עמ' ע"ח).

ערבוב משקה הצף על גב העיסה בשבת

^ שאלה: סלטים העומדים זמן רב, המשקה או השמן צף על גבם, כגון בחמאת בוטנים או בסלט חצילים, האם מותר לחזור ולערבב את השמן, או יש בזה משום לישה?
תשובה: מותר בשבת לחזור ולערבב את השמן בעיסה, מכיון שהעיסה כבר נילושה היטב, וערבוב המשקה גורם לדילול, שזהו היפוך של לישה (עי' "ביאור הלכה" סי' שכ"א סעיף ט"ו ד"ה יכול, ו"חזון איש" סי' נ"ח ס"ק ז', ו"ארחות שבת" פרק שישי סעיף ז' וסעיף ל').

טיגון אוכל על החצובה

< שאלה: מי שרגיל לטגן חצילים על האש עצמה (ולא בתוך מחבת עם שמן), האם מותר להניחם על גבי החצובה שעל הגז?
תשובה: ברוב הבתים החצובות שעל הגז משמשות גם לבשר וגם לחלב, כי לפעמים נשפך עליהן רוטב בשרי ולפעמים דיסה חלבית, לכן להניח על גביהן סיר מותר, מכיון שהוא נקי ויבש, ואין הבליעה יוצאת ממנו לתוך דופני הסיר, אבל אסור להניח עליהן אוכל מכיון שיש בו בליעות של בשרי וגם של חלבי שאינו בן יומו, ועכ"פ בדיעבד אם עשה כן לא נאסר המאכל כיון שאינו בן יומו (וע"ע ספר "הבית בכשרותו" עמ' ל"ה).

טבילת כלי של קפה

< שאלה: המשתמשים בקופסת הקפה העשויה מזכוכית או ממתכת כדי לאחסן בהם דברי מאכל, האם צריכים לטבול את הכלי?
תשובה: בקפה של 'עלית' צנצנת הזכוכית שבה שמים את הקפה מיובאת מחו"ל, ואילו הקופסאות העשויות ממתכת מיוצרות בארץ.
לפ"ז, הרוצה להשתמש בצנצנת הזכוכית חייב לטבול אותה מכיון שעושיה בחו"ל ע"י גויים, אבל את קופסאות המתכת העשויות ע"י יהודים יכול להשתמש בלי טבילה.
המכסה של הקופסה אף אם הוא עשוי בחו"ל, הוא טפל לכלי ואין צריך טבילה.

לגעור בתלמיד באמצע השיעור

^שאלה: תלמיד שמפריע באמצע השיעור, האם מותר לגעור בו או יש בזה משום "מלבין פני חברו ברבים"?
תשובה: היות שהוא התנהג שלא כראוי, יש בזה תועלת לגעור בו שלא יפריע, וגם שאחרים ילמדו ממנו, לכן זה נחשב תועלת ולטובתו, ומותר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

שקר במקום שאינו מזיק

שאלה: האם מותר לשקר כשמספרים סיפור, במקום שאין בזה שום הבדל לשומע, או שמא גם בזה יש איסור שקר?
תשובה: איתא בגמרא (סנהדרין צ"ז.) מעשה במקום ששמו קושטא והגיעה שכנה לדלת כדי לדבר עם אשתו ובמקום לומר שהיא חופפת ראשה, ומשום צניעות אמר שאינה בבית, ומתו שני בניו, עי' שם.
מבואר שמידה מגונה לשקר גם אם אינו מביא נזק לאיש (ועי' "אבן עזרא" פי' משפטים כ"ג, ז', "מדבר שקר" הוא דין בדיין, עי' שם, משמע רק אם זה נוגע לפסק דין, וע"ע הגר"י פערעלא בביאורו לרס"ג ח"א עשה כ"א עמ' קנ"ו שמארין בזה).

דמי שדכנות לזיווג שני

< שאלה: כמה דמי שדכנות משלמים על זיווג שני?
תשובה: דמי שדכנות בזיווג שני הוא כפול ממחיר דמי השדכנות בזיווג ראשון, וכל מקום ומקום לפי המחיר הנהוג בו.

מצא כסף בחדר מדרגות

< שאלה: ילד מצא כסף בחדר המדרגות, האם יכול לקחת לעצמו או צריך לעשות השבת אבידה?
תשובה: שטר של כסף אין בו סימן, וחדר מדרגות הגם שהוא חצר השותפים, מ"מ לא זכו בו מכיון שזהו חצר שאינה משתמרת ומעיקר דין אדם מתייאש, והר"ז שלו, וכיון שהוא סמוך על שולחן אביו, הר"ז שייך לאביו, אפילו הוא גדול (כמבואר בשו"ע חו"מ סי' ע"ר סעיף ב'), ומ"מ לפנים משורת הדין יש ענין לכתוב פתק על לוח מודעות שנמצא סכום כסף (כמבואר שו"ע חו"מ סי' רנ"ט סעיף ה').

תרופה לגוי

< שאלה: האם מותר לתת תרופה כדי להבריא שכן גוי (ערבי)?
תשובה: יבקש ממנו לשלם עבור התרופה, ואז מותר לתת לו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

שם החתן כשם הכלה

< שאלה: קוראים לבחור יונה, ומציעים לו שידוך ששם הבחורה יונה. האם אפשר להמשיך בשידוך?
תשובה: לכתחילה אין ראוי ששם החתן יהיה כשם הכלה, ועדיף לא להיכנס לזה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

כתב צוואה והעביר נכסיו גם לבנות

שאלה: האם מותר לכתוב בצוואה שסכום מסוים יהיה לבנות?
תשובה: איתא בגמרא (ב"ב קל"ב) שלכתחילה לא יעביר נכסיו שלא כדרך ירושה, כיון שמבטל דין ירושה, וכתוב בספר "תשובות הגאונים" שאם לא מעביר את הכל דרך מתנה ומשאיר חלק חשוב מנכסיו שיעבור דרך ירושה דאוריתא מותר, והיינו שישאיר שיעור פרנסה של שבוע שלם. ולפ"ז בימינו ישאיר לזכרים כחמשת אלפים ₪.
בשו"ת "אגרות משה" (חו"מ ח"ב סי' נ') כתב שאם משאיר ליורש כאלף דולר זה נחשב ירושה חשובה (זה נכתב לפי כחמישים שנה, ולפ"ז היום יש להוסיף עוד על זה לפי הערך). ובתשובה אחרת כתב (שם סי' מ"ט) להקפיד שיהיה עכ"פ חומש מהנכסים דרך ירושה דאוריתא. (וכבר מבואר בפוסקים שיש מקומות שנהגו לכתוב שטר חצי זכר, והכוונה להנ"ל).

תשלום על 'משאבת מים' בבנין

< שאלה: אנו גרים בקומה גבוהה בבנין, והמים לא מגיעים לשם היטב וצריכים להתקין משאבה כדי לדחוף את המים למעלה, האם אפשר לחייב את דיירי הקומות הנמוכות להשתתף בהוצאה זו?
תשובה: מכיון שרק הקומות העליונות צריכים לכך, א"א לחייב את דיירי הקומות הנמוכות. גם את אלו הגרים באמצע ואומרים שיש להם זרם מים, אבל טוב יותר כשיש משאבה, א"א לחייב בתשלום מלא, אבל ישלמו כמה שהם מוכנים כדי לשפר את הזרם, שבזה הם נהנים מן המשאבה וראוי שהם ישלמו סכום זה.
(ולא דמי לזיפות בגג שהוא למעלה, וכל הבנין משתתף בזה אפילו בעלי הקומות הנמוכות משום שזה דוחה רטיבות למעלה בגג הבנין, וכל הבנין סובל וערכו יורד, נמצא שזה שייך לכולם, שהרי הכל הוא בנין אחד ולכן צריכים כולם להשתתף בזה, (הגר"נ קרליץ שליט"א).

ייחוד זוג זקנים עם פליפיני

< שאלה: אדם שיש לו אלצהיימר ויש לו פיליפיני שעוזר לו וצמוד אליו, האם יש ייחוד בנוגע לאשת החולה והפיליפיני, וכמו כן באופן שיש פיליפינית השומרת על אשה חולת אלצהיימר, האם יש ייחוד של הפיליפינית עם בעלה?
תשובה: בעל ואשה הם שומרים רק כששניהם שפויים, אבל באופן שלאחד יש לו אלצהיימר אין כאן שומר, ויש ייחוד עם הצד השני, וצריך לסדר שבני משפחה או אחד מן השכנים יוכלו להיכנס כל זמן שירצו בכך מבלי לדפוק, וגם שבפועל יכנסו לשם מידי פעם.

אך צריך עיון בתירוצו, דהרי גם חלב אסור לאוכלו, ובכל זאת אמרינן (פסחים כ"ד ב') דלמושחו הוה שלא כדרך הנאתו.

ואולי נימא דשאני חלב דיכול ליהנות ממנו בעוד דרכים, כגון דיכול יתן לנכרי לאכול.

תירוץ ב' - משלה בו האש

בדברי יחזקאל (סי' י' סק"י) כתב נמי דאי תירוצא, וכתב עוד לתרץ, שבתנור שמשלה בו האש וחרכו, כבר אינו עומד לאכילה אלא לשריפה וחשיב כמו עצים.

וזה צריך עיון מהא דמבואר בגמרא פסחים (כ"ד ב') דהשותה מיץ רמונים אינו לוקה דהוי שלא כדרך אכילה, דהדרך לאכול את הרימון, אבל אין הדרך לסחוט את הפירות האלו ולשתות המיץ. ותיקשי הרי לאחר שנסחטו כבר אינם עומדים לאכילה.

תירוץ ג' - שוה לכל נפש

עוד תירץ בדברי יחזקאל (שם) דהנה מותר לעשות מלאכה ביום טוב לצורך אוכל נפש רק אם שוה לכל נפש. [ולכן יש אוסרים ביום טוב לעשן סיגריות].

ואם כן נימא דהטעם דאסור מן התורה להסיק בחמץ תחת תבשילו, אינו מחמת דאסור ליהנות מחמץ, דבאמת הוה שלא כדרך הנאתו, אלא הטעם משום מלאכת יום טוב, דהאי הנאה אינה שוה לכל נפש, דכל שאינו ראוי ליהנות בו כדרך הנאתו לא מיקרי אוכל נפש כיון דאינו שוה לכל נפש.

אך יש לחלק, דההנאה היא לאכול התבשיל, וזה שוה לכל נפש, ומאי איכפת לן ששריפת העצים [שהוא החמץ] אינה שוה לכל נפש.

תירוץ ד' - נתעפשה

כתב בבית מאיר (פסחים שם בתשובה להגרע"א) דודאי קרא דתשביתו איירי בכל ענין אפילו בחמץ שנתעפש ואינו ראוי לאכילה, [אבל אכתי חייב בביעור מכיון דראוי לחמע בו עיסות], ולכן עכשיו שאינו עומד לאכילה, אם כן חמץ כזה אין דרך הנאתו אלא בהיסק ומכל מקום אמרה תורה תשביתו. ועיין לקמן.

אזלינן בתר השתא

הנה הבאנו לעיל תירוץ הבית מאיר, דבחמץ שנתעפשה ואינו ראוי לאכילה חשיב דרך הנאתו בשריפה.

ויש להקשות על תירוץ הבית מאיר מב' מקומות:

א. למשוח בזיתים של בוסר

חדא, דהנה אמרינן בגמרא פסחים (כ"ה ב') שמר בר רב אשי אשכחיה לרבינא דשייף לה לברתיה בגוהרקי דערלה [פירש רש"י, בוסר שהוא זיתים קטנים], ואע"פ דאסור ליהנות מערלה, הא הוה שלא כדרך הנאתו, דהרי אין דרך למשוח עם הזיתים אלא רק לשהותו עד לאחר שנתבשלו ויצא שמנן בבית הבד. [כך פירש רש"י שם].

והרי אחרי שכבר תלש את הזיתים כבר לא יתבשלו יותר, ואם כן נימא שעכשיו הוה כדרך הנאתו למשוח עם הזיתים, ומכל מקום אמרינן לא כך, אלא הוי שלא כדרך הנאה, דאזלינן בתר קודם שנתלש.

מעתה תיקשי מאי שנא מפת, דאזלינן בתר השתא, ואמרינן שעכשיו כבר לא יאכלוה כיון שנתעפשה, ואמאי לא ניזיל בתר קודם שנתעפשה.

ב. שותה מיץ רימונים

עוד קשה, דאמרינן בסוגיין (כ"ד ב') דהשותה מיץ רמונים אינו לוקה דהוי שלא כדרך אכילה, דהדרך לאכול את הרימון, אבל אין הדרך לסחוט את הרימון ולשתות המיץ.

ותיקשי, הרי אחרי שהוציא את המיץ, כבר אי אפשר לאוכלו באופן אחר ומכל מקום חזינן דהוי שלא כדרך, דאזלינן בתר קודם שסחטו, ואם כן מאי שנא מפת שעיפשה, וקשה על הבית מאיר.

ג. נעשה ממילא

יש לדון ליישב ב' קושיות אלו על הבית מאיר בשני דרכים. חדא, דבנתלש הזית ונסחט הרימון הוי על ידי אדם וזה שלא כדרך, משא"כ בנתעפש דנעשה ממילא. אך לא ברירא לי האי חילוקא.

ד. פעולה אחת

תו יש לחלק, דהתם תלישת הזית וסחיטת הרימון הוה לשם ההנאה, וחשיבא חדא פעולה אריכתא דהוא שלא כדרך הנאתו, משא"כ בנתעפש, דההסקה הוא מעשה אחר, ואם כן אחרי שכבר נתעפש, יש להחשיב האי מעשה כדרך הנאתו.

והנה ראיה לזה מיניה וביה, מהא דכתב הגרע"א [בקושייתו להבית מאיר] דהוה הסקה שלא כדרך, והרי בהיותו כבר בתנור ובחלק נעשה פחם, נמי אינו עומד לאכילה, ובכל זאת לא אמרינן דעכשיו חשיב כדרכו, ועל כרחך משום דחשיב מעשה אחד. וכל זה צריך תלמוד.

אין לוקין על הנאה

הנה דעת הרמב"ם (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ז) דכל מאכל שאסור בהנאה, אע"פ דאסירא בהנאה מן התורה, מכל מקום אין לוקין עליו.

ויש לדון בכמה דרכים אמאי אינו לוקה, ובנפקא מינה בין הדרכים:

א. אינו כדרכו

הנה כתב במגיד משנה (שם) דהטעם מכיון דאינו עומד להנאה, דכל דבר הראוי לאכילה אין דרך הנאתו אלא דרך אכילה.

ותיקשי אם שלא כדרך הנאתו אסירא מן התורה, אם כן אמאי מותר שלא כדרך לחולה שאין בה סכנה.

ומיישבים בלחם משנה ובמשנה למלך (שם), דב' דרגות יש, דהיכא שעצם ההנאה היא שלא כדרך שרי, משא"כ היכא דרק אינו עומד להנאה, כגון שעומד לאכילה דהנאה לא הוה עיקר שימושו, אם כן אמרינן רק דאינו לוקה, אך עכ"פ אסור מן התורה דמכל מקום הנאתו הנאה גמורה היא.

ב. אינו מפורש

במשנה למלך (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח) כתב דטעמא דהרמב"ם דסבירא ליה דאין לוקה על מה שאינו מפורש בתורה, ואם כן דוקא על אכילה שכתובה בפירוש לוקה, משא"כ באיסור הנאה שלא בא איסורה בפירוש כי אם מדאצטריך קרא להתיר נבלה בהנאה.

ג. אפשר בלא מעשה

הנה איכא דמפרשי טעמא דהרמב"ם דאינו לוקה על הנאה, מפאת דהנאה אפשר בלא מעשה.

כגון מי שנמצא בחדר ומחמים אותו על ידי איסורי הנאה ולא הלך בזה לא ילקה, ולכן גם כשנכנס לחדר לא ילקה.

אך צריך עיון בזה בתרתי:

ד. דעת הרמב"ם דלוקה

חדא, הא דעת הרמב"ם (פ"א מהל' חמץ ה"ג) דאם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו, אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה, אבל אם עבר על ידי מעשה לקי, כגון שקנה חמץ בפסח או חימצו.

חזינן דדעת הרמב"ם דאע"פ דאפשר בלא מעשה מכל מקום בעבר על ידי מעשה לוקה. ולא סבירא ליה כהחינוך (מצוה צ"ד, ומצוה שד"מ-שמ"ו) דכל לאו שאפשר לעבור בלי מעשה אם כן אף אם עשה מעשה אין לוקין. [ועיין במנחת חינוך מצוה י"א ס"ק כ].

ה. בגופו עביד מעשה

תו צריך עיון, דהרי חזינן בלבוש כלאים דלקי, וכן בשוהה כהן בבית הקברות לקי, וטעמא דבגופו עביד מעשה, [משא"כ בבל יראה לא עשה בגופו], ואם כן בשוהה בחדר חם נמי. וצריך עיון.

ויש לומר דכונתם דמשכחת לן הנאה בלא מעשה בבהמתו אוכלת חמץ ולא הפרישה, אך בזה כתב במקור חיים (סי' תס"ז) דבכהאי גוונא באמת שרי, דבעינן או הנאת גופו או מעשה.

ו. כלאי הכרם ובשר וחלב

הנה אמרינן בגמרא פסחים (כ"ד ב') דבכלאי הכרם ובשר וחלב לוקין גם שלא כדרך אכילתן, דהרי לא כתיב בהו אכילה.

ויש לעיין מהו לענין הנאה. והנה לטעמא דאין לוקין על הנאה משום דאין בו מעשה, הרי גם בכלאי הכרם ובשר וחלב אין לוקין.

אמנם לטעמא דהמגיד משנה דהוה שלא כדרכו, כתב בצל"ח (שם), דהרי בכלאי הכרם ובשר וחלב ילקה על הנאה, דהתם מחייבין גם שלא כדרך הנאתו.

אמנם נחלק הצל"ח על המשנה למלך (שם) שכתב דגם בכלאי הכרם ובשר וחלב להרמב"ם לא לקי על הנאה.

[ודייק במשנה למלך מלשון הרמב"ם (שם) דכל איסורי הנאה לא לקי, אך כתב בצל"ח דזה קאי אדלעיל על איסורי הנאה דילפינן מלשון אכילה. אך דייק הצל"ח ממה שכתב הרמב"ם (י' מהל' מאכלות אסורות ה"ו-ה"ז) דאוכל כלאי הכרם לקי, משמע דבהנאה לא לקי. ויש להוסיף דהרמב"ם כתב גם לענין בשר וחלב (פ"ט מהל' מאכלות אסורות ה"א) דהמבשל והאוכל לקי, וכתב הצל"ח דצריך עיון בלישנא דהרמב"ם דכל דבריו מדוקדקים בתכלית הדקדוק, אך מכל מקום כתב דבאמת ילקה על הנאה בכלאי הכרם ובשר וחלב].

✷ ✷ ✷

שלא כדרך לענין מצוות

הנה הבאנו לעיל דלענין איסורין אינו עובר אלא באוכל בדרך אכילתן. ויש לדון מהו לענין מצוות אכילה, כגון מצה ופסח, האם גם כן בעינן לאוכלו כדרך אכילתו כדי לצאת ידי חובת המצוה.

א. בעינן דרך אכילה

הנה נסתפק בזה במשנה למלך (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח לפני ד"ה ומ"ש רבינו חוץ מכלאי כרם) ונקט דבעינן דרך אכילה, דכי היכי דבמצות לא תעשה דרחמנא אמר לא תאכל, אמרינן דאם אכלו שלא כדרך הנאתו דפטור משום דלא מיקרי אכילה, הכי נמי במצות עשה, דרחמנא אמר תאכל, אם אכלו שלא כדרך הנאתו לא יצא ידי חובתו, משום דלא שמיה אכילה.

ב. להוכיח ממצה

הנה הגאון רבי לייב איגר מהלברשטט שאל להנודע ביהודה (מובא בנודע ביהודה קמא יו"ד ל"ה) דהרי חזינן דלקיים מצוות אכילה לא בעינן דרך אכילה, דהרי אמרינן בגמרא פסחים (קט"ו ב') לענין מצות אכילת מצה, דאם בלעו מצה יצא, והרי בליעה הוה שלא כדרך אכילתו.

[וכך דייק בתורת חולין (דף ק"כ א'), ובשער המלך (פ"ה מיסודי התורה ה"ח) ובנין שלמה (ח"ב או"ח סי' י"ז). ועוד עיין בספר מגדנות אליהו ח"א סי' קכ"ח].

ג. בליעה הוה דרך אכילה

אמנם דחה בנודע ביהודה, דלעולם נימא דבעינן דרך אכילה, וכי תימא דהא יצא בבליעה, הרי באמת בליעה הוה דרך אכילה גם באיסורין.

והוכיח לה מהא דאמרינן בגמרא חולין (ק"ג ב') דלריש לקיש לא משכחת לן שלוקה משום אבר מן החי אלא בגוונא שבלעו כל האבר כאחד, [דהרי סבירא ליה לריש לקיש דחילקו בפנים פטור], חזינן דבליעה הוה כדרך אכילה.

[הנה ראיה זו רק לדעת הפרי מגדים (סי' ס"ב שפ"ד סק"א) דנקט דבאבר מן החי נמי צריך לאכול דרך אכילה, אך דעת הגרע"א (פסחים כ"ד ב') דאין דין דרך אכילה באבר מן החי דלא גרע מעצם].

ד. הוכחת הכתב סופר

הנה כתב בכתב סופר (או"ח סי' צ"ו) להוכיח דאינו יוצא אלא כדרך אכילה, דהנה בגמרא נזיר (ג' ב', לחד גירסא) ילפינן מקרא שאע"פ שנזיר אסור לשתות יין, מכל מקום יכול לשתות היין של קידוש כדי לקיים מצוות קידוש.

ותיקשי, הא יכול לשתות היין שלא כדרך הנאתו, דלא יעבור על איסורי נזיר, דהרי הוה שלא כדרך, אבל יקיים מצוות קידוש, אלא ראיה דגם לענין מצוות אינו יוצא שלא כדרך. [ובלאו הכי תיקשי שיקדש על הפת או ישמע מאחר].

[א"ה. אמנם כתב הכתב סופר לדחות הראיה, דהרי מבואר בתוספות בשבועות (כ"ג ב' ד"ה דמוקי) דלר' שמעון חצי שיעור שלא כדרך הנאתו אסור ולא חל שבועה עלה, והרי התם לר' שמעון קאי דמרבה מיין ושכר יזיר לאסור יין של מצוה. לפי זה לא מוכח משם מידי].

עניני שבת

יתובי דעתא

אמרינן בשולחן ערוך (סי' ש"ל סע' א') דמחללין שבת משום יתובי דעתא דיולדת, ומשום הכי מדליקין לה נר אפילו היא סומא כדי ליישב דעתה, וטעמא, דקים להו לרבנן דיתובי דעתא דיולדת הוא מילתא דמסתכנא בה.

ודנו מהו היכא דמחלל שבת לצורך יתובי דעתא, כגון לנסוע עם היולדת לבית החולים, אבל על ידי הוצאת ממון היה יכול לעשות היתובי דעתא באופן אחר, אך הוא אומר שאם יחייבוהו כסף לא יעשה כלום.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דאסור לחלל שבת, דהרי חייב להוציא מכספו למנוע החילול שבת [וכדלקמן], או דילמא נימא דמותר לחלל שבת, דהרי מכיון דלמעשה לא יוציא כסף, נמצא דלא יהא יתובי דעתא רק אם יחלל שבת, והרי כדי שתתיישב דעתה מותר לחלל שבת.

ב. להוציא ממונו או לטרוח

הנה האמור היינו אם נימא דחייב להוציא מכספו ולא לחלל שבת משום פיקוח נפש, כגון שחולה שמוכרח לאכול משום פיקוח נפש, חייב לוותר על סעודתו ולא לבשל לחולה.

[ודנו בזה רבנן בתראי, דדעת המנחת שלמה זצ"ל דאינו חייב להוציא ממון, ודעת דעת הג"ר פנחס עפשטיין זצ"ל דחייב. עיין בדבריהם במנחת שלמה (ח"א סי' ז', וע"ע ח"ב סי' ל"ח)].

אך באמת ספק זה אף אם נימא דאינו חייב לוותר משלו, דהרי עכ"פ בטרחה קלה ודאי אמרינן הקל הקל, ואם כן יהא הנידון באופן דבטרחה קלה יכול ליישב דעתה, אך אומר שאם יחייבוהו לטרוח ליישב דעתה, לא יעשה זאת, האם שרי ליה לחלל שבת.

ג. עשה דוחה אל תעשה

הנה זה דמי לנידון ביבם ויש שתי יבמות, אחת חייבי לאוין ואחת מותרת, אך אומר שאם יאמרו לו לקחת המותרת יעשה חליצה, דכתב אבני נזר (א"ה, לא מצאתי) דאמרינן עשה דוחה לא תעשה ויכול לייבם החייבי לאוין, דהרי חשיב אי אפשר לקיים שניהם, דבלאו הכי לא יתקיים היבום.

אך לאידך גיסא, הרי חזינן דביש לו חוטים של פשתן לא שרינן להטיל חוטים של צמר, אף אם יאמר שאם יחייבוהו לקחת חוטי צמר, יוריד הד' כנפות, מכל מקום לא שרינן ליה, ואם כן יש לומר דהוא הדין בנידון דידן.

ד. אחד מגדולי הדור שליט"א

הנה שמעתי ששאלו זאת לאחד מגדולי הדור שליט"א וקאמר שלא יחלל שבת.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב 035703949
L5703949@gmail.com

ברכת מזל טוב

להגה"ח רבי חיים מאיר הורוביץ שליט"א

אבדק"ק דז'יקוב ואב"ד למזונות גבעת זאב

תלמידו המובהק של רבינו שלמד עמו בחברותא רבות בשנים

לרגל נשואי בתו הכלה שתחי' עב"ג שיחי'

י"ר שיזכו לבנות בית נאמן בישראל, לתפארת בית אבותם, ויזכו ההורים לרוב ברכות שמחה ונחת, ובכל אשר יפנו יצליחו, וימלא ד' כל משאלות לבם לטובה.

גליון
140
שנה ג'
תשע"ח

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלו' בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת וישלח

איסור גיד הנשה בבן פקועה

"על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה, כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה". (פרק ל"ב פסוק ל"ג).

הנה בבן פקועה ההלכה היא שהוא ניתר בשחיטת אימו, שאם שחטו בהמה ומצאו בתוכה את בנה חי, הרי שחיטת אימו התירתו באכילה וכשירצה לאוכלו אינו צריך שחיטה.

ובמנחת חינוך (מצווה ג') הביא מחלוקת ראשונים לגבי איסור גיד הנשה, אם הוא נוהג בבן פקועה, האם כל ההתר בבן פקועה נאמר רק על הבשר שהוא מותר באכילה, אבל כלפי גיד הנשה שהוא אסור באכילה לא נאמר ההתר של שחיטת אימו, ויש על הגיד הנשה שלו כל דיני גיד הנשה והוא אסור באכילה. או שכשם שכל אבריו ניתרים באכילה על ידי שחיטת האם, כך גם גיד הנשה שלו מותר מכח שחיטת האם. וסוברים שכל דין ההתר של בן פקועה שניתר בשחיטת אמו הוא משום שכל זמן שלא נולד הוא נחלק כחלק מהאם, וממילא חל עליו התר השחיטה שעשו באם. ומעתה י"ל שביחס לאמו כל אברי הבן פקועה הם נחשבים כאבר אחד, ואין בגיד הנשה שלו שם גיד הנשה וממילא התר השחיטה שמחיל שחיטת האם חל על כל אברי הבן פקועה גם ביחס לגיד הנשה שבו להחשיב אותו כחלק מהאם שחל בזה ההתר שחיטה ולא להחשיבו כדבר נפרד מהאם.

ודעת הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות, פרק ז' הלכה ג') שההתר של בן פקועה לא חל על גיד הנשה שבו, וזה אסור באכילה. והרמב"ן בחולין (דף צ"ב ב') חולק וסובר שההתר בבן פקועה חל על כל אבריו, ואפילו על גיד הנשה שלו שהוא מותר באכילה. ובמנחת חינוך (אות ד') הביא את כל השיטות בזה, ועיין שם.

בן פקועה שגדל מה דינו של גיד הנשה

והנה לדעת הרמב"ם שגיד הנשה של בן פקועה אסור באכילה, ודינו ככל דין גיד הנשה, כתב במנחת חינוך (אות ה') לחדש שכל זה נאמר דווקא ביחס לגיד הנשה שהיה בבן פקועה בשעה שיצא לאויר העולם על ידי שחיטת אמו, אבל אם הבן פקועה הזה המשיך לחיות והגיד הנשה שבתוכו התגדל יותר מהשעה שנולד, הרי החלק הנוסף שהתווסף בו מחמת גדילתו, אין בו איסור גיד הנשה. והסברא בזה הוא שלאחר שנשחטה האם והוא ניתר בשחיטה אמו, הרי דין הבן פקועה הוא כדין שור שחוט, וגיד הנשה שגדל בשור שחוט אינו נחשב גיד הנשה. שכל החפצא של גיד הנשה הוא דווקא גיד הנשה שנוצר בגופה של בהמה חיה, אבל גיד הנשה שנוצר בבהמה שחוטה אינו גיד הנשה. וממילא כיון שהבן פקועה דינו כדין שור שחוט, הרי גם כל מה שמתגדל בתוך גופו דינו כדין שור שחוט, ובגיד הנשה שמתגדל לא יכול לחול איסור הנשה.

וז"ל המנחת חינוך, "ועיין כרתי ופלתי סימן ס"ד שכתב, דאף להר"מ שחלב של בן ט' אינו ניתר בשחיטת האם וכו', מכל מקום זה דווקא חלבו שהיה אז בשעת שחיטה וכו', אבל אם נשחטה האם כיון דעל כל פנים מודה הר"מ דגוף הבן פקועה ניתר בשחיטת האם והוי כשחוט, א"כ החלב שגדל אח"כ משיצא לאוויר העולם, כיון דשור שחוט לפניך, אין החלב שגדל אחר כך נאסר דלאו חלב שור הוא כיון דהוא כשחוט וכו', ודבריו נכונים. ונראה דגם לענין גיד הדין כן, נהי דנוהג בשליל לדעת הר"מ וכו', מכל מקום דווקא הגיד מחיים, אבל מה שגדל אח"כ אחר שחיטת האם, כיון דהוא שור שחוט בודאי לא שייך איסור גיד וכו'".

ולפי זה כתב, שאם אחד אכל כזית מהגיד הנשה של בן פקועה, באופן שהבן פקועה היה חי והולך וגדל יותר ממה שהיה בשעה שנולד, והגיד הנשה שבתוכו הגדיל יותר מהזמן שנולד, אינו חייב משום כזית גיד הנשה. משום שכדי להתחייב באכילת כזית צריך שהכזית יהיה כולו של איסור, וכאן כיון שהגיד הנשה נתגדל הרי מעורב בו חלק גיד הנשה שאין בו איסור גיד הנשה, ונמצא שלא אכל כזית גיד של איסור. וכדי להתחייב משום כזית גיד הנשה, צריך שיאכל מהגיד בשיעור כזה שוודאי אכל כזית גיד שהיה בו בשעה שנולד. וכן בגיד הנשה שאין בו כזית, ואכלו כולו בשלמותו, אי אפשר לחייבו משום בריה, כיון שאין כולו איסור.

ביטול ברוב

והוסיף המנחת חינוך, דלכאורה היה מקום לומר שאם כשהבן פקועה נולד, הגיד שיש בגופו אסור באכילה, אם כן כשהוא גדל והולך כל משהו ומשהו שנוסף בגיד, המשהו הזה יהיה בטל ברוב הגיד שהוא אסור באכילה. וממילא אפילו שבעצם התוספת שנוספה בגיד לא חל עליה איסור גיד הנשה, אבל כיון שהיא נוספה בגיד הרי היא בטלה ברוב הגיד שהוא אסור, ומדין ביטול ברוב גם זה יאסר. ומקשה בזה על דבריו, מדוע כתב שהחלק שנוסף בגיד לאחר שנולד הוא מותר באכילה, וכשאוכל כזית מהגיד לא מתחייב משום אכילת גיד כיון שמעורב בזה חלק שהתווסף לאחר שנולד שהוא מותר באכילה, ואין כאן אכילת כזית איסור, הרי כיון שיש דין ביטול ברוב צריך להיות שהמיעוט הזה שנוסף יתבטל ברוב הגיד האסור, וממילא כשאוכל כזית מהגיד יתחייב משום אכילת כזית גיד שגם החלק החדש שנוסף לאחר שנולד הוא אסור באיסור גיד הנשה מכח דין ביטול ברוב.

אין התר בטל ברוב איסור

ומיישם המנחת חינוך, שכאן לא שייך דין ביטול ברוב, שכל דין ביטול ברוב נאמר דווקא כלפי איסור בהתר, שמעט איסור בטל ברוב התר, והרי הוא מותר באכילה ובהנאה. אבל להפך בהתר באיסור אין דין ביטול ברוב, שאם מעט התר התערב ברוב איסור, ההתר אינו בטל ברוב האיסור, ולא חל עליו דין איסור כמו הרוב שהוא אסור.

ועל כן בבן פקועה שהגיד הנשה שלו אסור באכילה לדעת הרמב"ם והבן פקועה היה גדל והולך, ומתוך כך גדל הגיד במעט, הרי אם בתוספת הזו שנתווספה בגיד לא חל איסור גיד הנשה, לא שייך לומר בזה דין ביטול כדי להחיל בה איסור גיד הנשה, שההלכה של ביטול

ברוב לא נאמרה כלפי התר באיסור.
וז"ל, "ולומר דבכל רגע שנתוסף בטל בגיד הקודם, כמבואר בתוספות בבא קמא וכו'. אפשר דווקא איסור בהיתר כמו שם בטל, אבל לא היתר באיסור כמו כאן דהנתוסף הוא היתר אינו בטל באיסור, כמבואר בפרי מגדים בפתיחה להלכות תערובות בשם המנחת כהן דהיתר באיסור אינו בטל".

אפשר לנבילה שתעשה שחוטה

והנה מה שכתב שלא נאמר דין ביטול ברוב על התר באיסור, שאם נתערב דבר התר ברוב איסור אין ההתר בטל ברוב האיסור, לכאורה צע"ג בזה, שהדבר מפורש בכל מקום שנאמר דין ביטול ברוב גם כלפי התר שבטל ברוב איסור.
ויש כמה ראיות לכך, ראשית מהגמרא במנחות (דף כ"ג א') לגבי טומאת בשר נבילה שמטמא במגע, ומביאה הגמרא שאם היו שתי חתיכות של בשר נבילה והתערב בתוכם חתיכה אחת של בשר שחוטה, והנידון הוא האם אומרים בזה ביטול ברוב שבשר השחוטה בטל בנבילה וממילא כל החתיכות דינם כדין נבילה ומטמאות במגע, או שבשר השחוטה אינו בטל ברוב וממילא כשנוגע באחת מהחתיכות טומאתו היא רק בגדר ספק ולא בגדר וודאי. והגמרא מחדשת שלא אומרים בזה ביטול ברוב, משום "שאפשר לנבילה שתעשה שחוטה, דלכי מסרחה פרחה טומאתה". והיינו, שכל דין ביטול ברוב נאמר דווקא במקום שהמיעוט והרוב הם בגדר מין בשאינו מינו, אבל אם הם בגדר מין במינו אין בהם דין ביטול ברוב. וממילא בבשר שחוטה שהתערבה בבשר נבילה, הגדר של הנבילה ביחס לשחוטה הוא בגדר של מין במינו כיון שכאשר הנבילה תסרח יפקע ממנה הטומאה, ודינה יהא שווה לדין השחוטה. ומשום כן לא חל בתערובת הזו גדר של תערובת של מין בשאינו מינו, אלא הרי זה כמין שנתערב במינו שלא חל בזה דין ביטול ברוב.
ומדוייק מהגמרא שכל הטעם שהבשר שחוטה שהוא התר, שנתערב ברוב נבילה שהוא איסור, שאינו בטל ברוב הוא רק מחמת הטעם הזה ששחוטה ביחס לנבילה אין זה בגדר מין בשאינו מינו מאחר שאפשר לנבילה שתעשה כשחוטה. אבל לולי הסברא הזו פשוט לגמרא שהיה בזה דין ביטול ברוב, והשחוטה שהיא התר היתה בטלה ברוב האיסור שהוא נבילה, והיה חל על בשר השחוטה דין נבילה והיא היתה מטמאה טומאת נבילה. ומפורש בזה שדין ביטול ברוב נאמר גם בהתר באיסור, שההתר בטל ברוב האיסור וחל בו דין האיסור.

ונפיש ליה שיעורא

עוד ראיה לדין זה שנאמר דין ביטול ברוב בהתר באיסור, שההתר בטל ברוב האיסור, הוא מהגמרא בנדה (דף כ"ז א') לגבי טומאת רקב, שנאמרה הלכה למשה מסיני שאם יש שיעור של מלא תרוד (כף, רש"י) רקב של מת, יש בזה טומאת מת והוא מטמא באוהל. ומביאה הגמרא "דתניא מלא תרוד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהו טמא, ורבי שמעון מטהר". שאם היה שיעור של מלא תרוד רקב ונפל לתוכו כל שהוא עפר, חכמים סוברים שהוא טמא, שכיון שלמעשה נשאר כאן שיעור של מלא תרוד רקב ממילא אין שום סיבה שמיעוט העפר שהתערב בתוך התרוד רקב הזה יפקיע מזה את דין הטומאה. אבל רבי שמעון מטהר, והגמרא דנה בטעמו של רבי שמעון, "מאי טעמא דרבי שמעון, אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי, אי אפשר שלא ירבו שתי פרידות עפר על פרידה אחת של רקב, וחסיר ליה". ופרש"י, "אף על גב דרובא רקב, אי אפשר למקום שנפל העפר שלא תהא גרגר של רקב בין שני גרגירים של עפר, ובטל הרקב, ובציר לו שיעורא דתרוד". והיינו שהחשש הוא שכשנפל לתוכו העפר, יהיה במקום אחד שני גרגירים של עפר ביחד, וסמוך אליהם יהיה גרגיר אחד של רקב, וכיון שבאותו מקום שני גרגירי העפר הם רוב ביחס לגרגיר רקב שעומד על ידם, הרי העפר מבטל את גרגיר הרקב, ומתוך כך נחסר שיעור רקב, ופקעה ממנו הטומאה. שטומאת רקב חלה רק על שיעור "מלא תרוד רקב", ואם נחסר מהשיעור הזה אפילו משהו פקעה הטומאה, וכשנפל לתוכו עפר, העפר מכח ביטול ברוב מבטל גרגיר רקב ונחסר מזה השיעור של הטומאה, והרי פקעה טומאתו.
אבל מביאה הגמרא שרבה דחה את הסברא הזו, ואמר "אדרבה אי אפשר שלא ירבו שתי פרידות רקב על פרידה אחת עפר, ונפיש ליה שיעורא". והיינו שטען שאת הסברא הזו אפשר לומר גם להפך, שהעפר שנפל לתוך הרקב היה בתוך רוב רקב, והרקב ביטל את העפר, והחיל בו דין רקב, וממילא לא די שלא נחסר כאן שיעור "מלא תרוד רקב" על ידי העפר שנפל לתוכו, אלא מכח דין ביטול ברוב שהעפר בטל ברקב נחשב הדבר ששיעור הרקב נתגדל וצריך להיות שישאר בו טומאת רקב.
מבואר מדברי הגמרא שזה פשוט שאם העפר נפל לתוך רוב רקב, חל בעפר דין ביטול ברוב, והעפר בטל ברקב ודינו כדין רקב וגם הוא מצטרף לשיעור רקב לטמאה טומאת מת. והרי בזה העפר הוא התר, והרקב של מת הוא איסור, והגמרא נוקטת בפשיטות שנאמר בזה דין ביטול ברוב, והעפר ההתר בטל ברוב האיסור - הרקב, והוא מרבה את השיעור של הרקב. ומפורש בזה שנאמר דין ביטול ברוב גם כלפי התר באיסור, שמיעוט התר בטל ברוב איסור, וחל עליו דיני האיסור.

קפץ אחד מן המנויין לתוכן

עוד ראיה שדין ביטול ברוב נאמר גם כלפי התר באיסור, שמיעוט התר בטל ברוב איסור, מצינו בתוספות בבבא מציעא (דף ו' ב', ד"ה קפץ), בהקדם ביאור, דהנה יסוד דברי המנחת חינוך שכל דין ביטול ברוב התחדש רק באיסור בהתר שמיעוט האיסור בטל ברוב בהתר, ואין התר בטל באיסור, הסברא בזה היא שביטול ברוב מועיל רק לבטל דינים ולא להחיל דינים. שכאשר לנו בשר שהוא אסור באכילה ההדרגה היא שהבשר אסור באכילה כיון שחל בזה דיני איסור, וממילא כשהוא התערב לתוך רוב בשר שמותר באכילה, דין ביטול ברוב מבטל ממיעוט הבשר האסור את דיני האיסור שחל בו, וממילא נעשה דינו כרוב הבשר ומותר באכילה. אבל להפך במקום שיש מיעוט בשר שהוא מותר באכילה ונתערב ברוב בשר האסור באכילה, הרי אם נאמר בזה דין ביטול ברוב, ההדרגה היא שביטול ברוב יחיל דיני איסור על הבשר המותר, ולא רק שיבטל מזה את ההתר אלא גם יעשה מעשה חיובי להחיל בבשר המותר דיני איסור. ובזה מחדש המנחת חינוך שלא נאמר דין ביטול ברוב כדי להחיל דינים, וממילא אין מיעוט ההר בטל ברוב האיסור, שכדי להחיל בהתר דיני איסור לא נאמר דין ביטול ברוב.
ונראה דבתוספות בבבא מציעא מוכח סברא הפוכה, שדין ביטול ברוב נאמר גם כלפי להחיל חלות דינים על המיעוט, ורק כלפי ביטול הדינים מהמיעוט, דהנה בגמרא מובאת המשנה בבכורות כלפי מעשר בהמה, ותנן "קפץ אחד מן המנויין לתוכן, כולן פטורין". שבמעשר בהמה כדי לעשר את הבהמות הדין שצריך להכניס את כולם לדיר, ואז מוציאים אחד אחד החוצה, וסופרים אותם בעת היציאה, והעשירי הוא קודש לה', וכל אלו שספרם ויצאו החוצה נפטרו מדין מעשר. ומה הדין אם קפץ אחד מן המנויים שכבר נפטרו ממעשר לתוך הדיר ששם נמצאות כל הבהמות שעדיין חייבות במעשר, כתוב במשנה שכולם פטורים ממעשר. והטעם לכך מפרש רש"י, "ואותן שבתוך הדיר פטורין משום זה המעורב, דכל אשר יעבור תחת השבט אמר רחמנא, ולא שעבר כבר, וכל חד מינייהו ספק כבר עבר הוא".
והקשה התוספות, מדוע כל הדיר פטור ממעשר בהמה מחמת אותה בהמה המעושרת שהתערבה בתוכם, למה לא אומרים בזה דין ביטול ברוב, ורוב הבהמות שאינם מעושרים יבטלו את המיעוט המעושר, וכך יחול גם על המעושר חובת מעשר, ובמקום שהוא יפטור את כולם ממעשר, נאמר להיפוך שחיוב המעשר שכולם חייבים בו יחול גם על אותו אחד שכבר נתעשר. וז"ל, "קפץ כולן פטורין, תימה דלבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר וכו'".
והנה כל הבהמות שבתוך הדיר חל בהם חובת דין מעשר, והבהמה

המעושרת שקפצה לתוכם היא פטורה ממעשר, וכאשר נאמר בזה דין ביטול ברוב הרי הביטול ברוב יחיל באותה בהמה שפטורה ממעשר דיני חובת מעשר. ולכאורה לפי סברת המנחת חינוך שלא אומרים דין ביטול ברוב בהתר באיסור, שמיעוט התר אינו בטל ברוב איסור, כיון שביטול ברוב אינו מחיל דינים אלא רק מבטל דינים, וכדי להחיל לבטל את מיעוט ההתר אנו רוצים להחיל בו דיני איסור, וביטול ברוב אינו מחיל דינים. אם כן לפי זה גם במעשר בהמה, צריך להיות שאי אפשר לומר בזה ביטול ברוב בכדי להחיל בבהמה המעושרת דיני מעשר, כיון שלא נאמר דין ביטול ברוב כלפי להחיל דינים חדשים, וממילא אי אפשר להחיל בבהמה המעושרת מכח דין ביטול ברוב חובת מעשר. וממה שהקשה התוספות בפשיטות שנאמר בזה דין ביטול ברוב, מוכח דלא כסברת המנחת חינוך, אלא דין ביטול ברוב נאמר גם כלפי להחיל דינים חדשים, וממילא הוא הדין לגבי התר באיסור צריך להיות שנאמר בזה דין ביטול ברוב כדי להחיל במיעוט ההתר דיני איסור כדין הרוב.

הלכה היא שעשיו שונא ליעקב

"וירץ עשיו לקראתו ויחבקהו ויפול על צווארו וישקהו, ויבכו". (פרק ל"ג פסוק ד').

ופרש"י, "ויחבקהו, נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחווה כל השתחוואות הללו. וישקהו, נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי, יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו. אמר ר' שמעון בן יוחאי, הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

והנה במדרש (פרשה ע"ח אות ט'), מביא המחלוקת הזו, וכתב במדרש "וירץ עשו לקראתו וישקהו, נקוד עליו, אמר רבי שמעון בן אלעזר בכל מקום שאתה מוצא הכתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב, הנקודה רבה על הכתב אתה דורש את הנקודה. כאן לא כתב רבה על הנקודה ולא נקודה רבה על הכתב, אלא מלמד שנכמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו. אמר לו ר' ינאי אם כן למה נקוד עליו, אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו, ונעשה צווארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שיניו של אותו רשע, ומה תלמוד לומר ויבכו אלא זה בוכה על צווארו וזה בוכה על שיניו".

נקודה מוציאה מידי הפשט

בביאור הדברים שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל ביאור נפלא, דהנה הכלל הוא שכל מילה שיש עליה נקודות, הנקודות באות להוציא את פירוש הפסוק מפשוטו, ולומר שהפשט בפסוק הזה הוא לא פשוטו.
והנה דרך המנשקים היא שמנשקים מכל הלב, שבדרך כלל נשיקה באה מתוך אהבה וחיבה, שבזה מראה לחברו את אהבתו וקירבתו כלפיו, ובמצב כזה וודאי שהנשיקה היא מכל הלב.
וממילא כאשר כתוב בפסוק "וישקהו", הפשט הפשוט בזה הוא שנשקו מכל הלב נשיקה אמיתית של אהבה וחיבה. אבל אם כתובה המילה "וישקהו" מנוקדת, זה בא לומר שכאן הפשט הוא לא כפשוטו, שהנשיקה כאן לא היתה כדרך המנשקים שהיא מכל הלב, אלא היא היתה נשיקה שבאה מתוך מחשבות ומניעים אחרים, ולא מכל הלב. ולכן הדעה הראשונה ברש"י סוברת "שלא נשקו בכל לבו", שהנקודות מפקיעות מהפשט הפשוט וסיבת הנשיקה האמיתית, היתה רק מטעמי נימוס, או כדברי המדרש שהיתה מתוך מחשבה זדונית שלא בא לנשקו אלא לנשכו.

אבל רשב"י חולק ואומר, "הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב", וממילא המציאות הפשוטה היא שאין שום אהבה בין עשיו ליעקב. ואם כן כאשר כתוב "וישקהו" שעשיו נשק את יעקב, בוודאי שמדובר כאן בנשיקה שלא מכל הלב, ששונא לא נושק את שונאו בכל לבו. והמשמעות הפשוטה של כזו נשיקה היא שהיא היתה רק נשיקה מהשפה ולחוץ או מחמת כוונות אחרות נסתרות, אבל בוודאי לא היה כאן נשיקה מכל הלב.
ומעתה כאשר המילה "וישקהו" מנוקדת, הרי הניקוד בא לפרש שהמשמעות של "וישקהו" אינו מתפרש כפשוטו, אלא לומר שאע"פ שבאופן הרגיל נשיקה כזו בין עשיו ליעקב היא נשיקה שלא מכל הלב, בכל זאת כאן המציאות היתה אחרת שהנשיקה היתה מכל הלב, "שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

הלכה היא

והנה לגבי מה שרשב"י אומר "הלכה היא בידוע שעשיו שונא ליעקב", מרן הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל ביאר את לשונו של רשב"י שאמר "הלכה היא", דהנה רבי שמעון דורש בכל מקום בגמרא טעמא דקרא, אבל כאן בענין זה שעשיו שונא ליעקב אומר רבי שמעון שלא צריך לחפש טעמים וטעמא דקרא, מדוע עשיו שונא את יעקב, אלא דבר זה "הלכה היא", שזוהי הלכה פסוקה בלא שום טעם. וממילא גם במקום שאין שום טעם וסיבה לומר מדוע הגוי ישנא את היהודי, בכל זאת המציאות האמיתית היא שעשיו שונא ליעקב, והגוי שונא את היהודי גם כשאין לו שום סיבה שבעבורה הוא צריך לשונאו.

עשיו שונא ליעקב

המשגיח ממיר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל, הלך פעם בדרך עם קבוצת תלמידים, וכשעברו ליד גוי שייגץ קטן הוא התכופף, הרים אבן וזרק עליהם. אמר ר' ירוחם לתלמידיו, "למה הילד הקטן הזה זרק עלינו אבן, האם עשינו לו איזה רעה, או דברנו משהו נגדו? הרי מעולם לא היה לנו שום הכרות ושייכות עימו, ואם כן מה מגיע לנו שיזרוק עלינו את האבן הזו.
אלא - אמר ר' ירוחם - התשובה לכך היא "עשיו שונא ליעקב", שגם במקום שאין שום סיבה שבעבורה צריך הגוי לשנוא את היהודי הרי בדם של הגוי טבועה לו שנאה ליהודי. וממילא אפילו תינוק קטן כזה שלא ידע בין ימינו לשמאלו, בכל זאת כשהוא רואה יהודי הולך ברחוב, השנאה מבעבעת בקרבו, עד כדי כך שללא שום סיבה שנראית לעין הוא מוכרח לקחת אבן ולזרוק עליהם.

ה"בית הלוי" היה אומר שגוי שרואה יהודי ויש לו אפשרות להכותו ואינו מכהו, זה או מפני שהוא שוטה, או מפני שהוא עצלן, כי אחרת אין שום סיבה טבעית שלא יכהו.

אהבת הגויים לישראל

והרב מפוניבז' הוסיף ואמר בענין זה, שאם רואים גוי שמיטיב ליהודי ומראה לו פנים שוחקות ואותות של אהבה וחיבה, צריך לדעת שהפשט בזה יתכן באחת משניים, או שזה רק ענין חיצוני, שמחמת סיבות שונות שרוצה לעשות עסקים עם היהודי הזה כדאי לו להראות לו אותות של אהבה וחיבה ולכבוש את שנאתו הפנימית, ועל ידי זה ירוויח בעסקיו או ישיג שאר טובות הנאה שהוא מעוניין בהם. ואהבה זו היא רק בגדר כדאיות מסחרית, ולא אהבה אמיתית. [וכמו שכבר היה מעשה בכולל שהיה בא בכל יום עורך דין מסויים ללמוד במשך כמה שעות, והנה באחד מהימים בעת שאותו עורך דין ישב ולמד עם החברותא שלו, הוא הבחין ממרחק שנכנס לכולל יהודי אמריקאי שהגיע לביקור קצר בארץ

ונכנס לכולל כדי ללמוד שם מעט, וחיפש סטנדר פנוי שיוכל לשבת וללמוד עימו. וכאשר הע"ד הבחין בכך שהוא מחפש סטנדר, מיד רץ ממקומו שהיה בקצה השני של הכולל עם הסטנדר שלו, ובמאור פנים הביאו לאורח שיוכל ללמוד עימו, והאורח הודה לו מאוד על כך. והע"ד חזר למקומו, ללא סטנדר, ולמד תוך כדי שהוא מחזיק את הגמרא בידו. הסובבים שישבו בסמיכות לע"ד הרגישו שמשהו אינו רגיל בהתנהגותו הזו, מה ראה לעשות ככה, ממתי נעשה בעל חסד כזה גדול? כששאלוהו לפשר מעשיו, השיב להם "אל תתערבו לי בעסקים שלי. והסביר את דבריו שמחר הוא אמור לעשות עסקה עם אותו אורח אמריקאי שנכנס עתה לכולל, וממילא כדאי לו עתה להביא לו את הסטנדר שלו כדי שיוצר אצלו רושם שהוא אדם אמין, ומתוך כך ישיג יותר בעיסקה הזו. וממילא סיים ואמר, "זה ענין שקשור לעסקים שלי, ואל תתערבו בזה"].

או שתתכן סיבה נוספת שהגוי מראה אותות של קירבה ליהודי, והיא שבזמן שישראל זכאים הקב"ה מתנהג בהנהגה למעלה מהטבע, ונותן לגויים אהבה לכלל ישראל בכדי שייטיבו להם במה שהם צריכים. ואפילו שטבעם האמיתי הוא לשנוא לישראל, בכל זאת לב מלכים ושרים ביד ה', והקב"ה משנה להם את טבעם שיתנהגו בהנהגה מעל דרך הטבע, ומתוך כך נכנסת להם בלבם אהבה לכלל ישראל להיטיב להם ולהושיעם.

מחסידי אומות העולם

הנה גוי שמתנהג בדרך טובה לכלל ישראל נקרא "מחסידי אומות העולם", ובביאור הדבר יש להמליץ דהנה חסיד נקרא מי שמתנהג בהנהגה של לפנים משורת הדין, שעל פי דין אין חיוב להתנהג בכזו הנהגה, אבל הוא נוהג לפנים משורת הדין ומתחסד בהנהגה הזו. ומעתה אצל גוי ההלכה היא שעשיו שונא ליעקב, ואם זו ההלכה, אם כן מי שמתנהג בדרך הפוכה ומיטיב לכלל ישראל, הנהגתו היא הנהגה של חסידות, שנוהג בזה בדרך שאינו מחוייב על פי ההלכה, ולכן נקרא חסיד "מחסידי אומות העולם".

*

ויהרגו כל זכר

הנה במעשה של שכם בן חמור, כתוב בפרשה ששמעון ולוי אמרו לשכם וחמור עצה שיוכלו להתחתן עימהם ולהיות עם אחד איתם על ידי זה שכל אנשי העיר ימולו, ולאחר שבאמת קיבלו אנשי העיר את דבריהם ומלו את כל אנשי העיר, נאמר בפסוק (פרק ל"ד פסוק כ"ה) "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח, ויהרגו כל זכר".

ולכאורה נשאלת השאלה הרי שמעון ולוי היו גיבורים נוראיים, ובמדרש מובאות נפלאות על גודל גבורתם הנשגבה, ומעתה מדוע כדי להרוג את אנשי שכם הוצרכו לעצה הזו לומר להם למול, ואז לאחר המילה יבואו ויהרגום, הרי הם לפי גבורתם אין להם שום צורך לכל התחבולות הללו, והם יכולים להרוג את כולם כמות שהם, ולהוציא את דינה.

ובשם רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל מובא שתירץ בדרך הדרש, שאם היו קמים והורגים את כולם ללא העצה שאמרו להם למול את עצמם, היו קמים כל אומות העולם וצועקים עליהם שהם רוצחים ארורים, ולא היו עוברים על כך בשתיקה, אלא היו מקימים ועדות באו"ם ומוציאים גינויים לרוב, עד שהיו יוצאים עליהם למלחמה. ומשום כן התחכמו ואמרו להם את העצה למול את עצמם, שעל ידי כך כולם יעשו יהודים, ומעתה כאשר האומות ישמעו זאת תקום בקרבם המציאות הזו שטבועה להם בלבם ש"עשיו שונא ליעקב", וממילא אף אחד לא יהיה איכפת לו המעשה הזה שנעשה בעירו של שכם, ויעברו על כך בשתיקה מחולטת, וינוחו להם בשלום על ממלכתם...

אשרי משכיל

"וישלח יעקב מלאכים לפניו". (פרק ל"ב פסוק ד').

באחת השנים האחרונות לחייו של הגרב"צ זצ"ל, הכין לפני יום הפורים כמה מעטפות עם כספי צדקה, על מנת ליתנם ביום הפורים למשפחות אשר ידע כי הן נצרכות לכך.

בבוקרו של יום הפורים, הזדמן לבית אחד מבני הבית, והגרב"צ מסר בידו כמה מהמעטפות, וביקש ממנו שילך למוסרם לאותן משפחות שיועדו לכך, תוך כדי שהוא מדגיש שמדובר במשפחות תלמידי חכמים, וחשוב מאוד שכאשר מוסר לכל משפחה את המעטפה שלא יראו שיש בידו עוד מעטפות בכדי שאף אחד לא ידע ממשנהו.

בנוסף לכך, השאיר בידו עוד כמה מעטפות, שעליהם אמר שאת אלו הוא חושב לצאת עתה בעצמו מהבית כדי למוסרם לאלו שיועדו לכך, וביקש שלא יתלוו אליו בדרכו, כדי שאף אחד לא יידע לאלו משפחות הוא נותן את המעטפות הללו.

וכשהתפלאו מה ההבדל בין המעטפות הראשונות לשניות, ומדוע אי אפשר למסור גם את שאר המעטפות ביד השליח המוכן ומזומן לעשות את שליחותו, ולמה לטרוח ללכת לבד, בפרט שההליכה כבר לא היתה קלה בעבורו. השיב ואמר, "המעטפות הראשונות מיועדות לכאלו שאם אני בעצמי אבוא להביא להם את זה, הם ירגישו מאוד לא נעים ממה שטרחתי ובאתי אליהם, לכן עדיף ורצוי יותר לשלוח אותם ביד שליח. אבל המעטפות השניות מיועדות לכאלו שאף אחד לא יודע ממצבם הדחוק, ורק לי הם ספרו את מצבם האמיתי, ומסתבר מאוד שהם לא מעוניינים שאחרים יידעו על כך, ומשום כן עדיף יותר שלא למוסרם על ידי שליח".

*

חשבתי דרכי

"ויאמר נסעה ונלכה". (פרק ל"ג פסוק י"ב).

בשנה האחרונה לחייו של הגרב"צ, השתתף בחתונה של אחד מבני משפחתו, ובאותו ערב התקיימה באולם סמוך עוד חתונה למשפחה מוכרת שהתגוררה בקרבת הגרב"צ.

באמצע החתונה יצא הגרב"צ לאולם הסמוך כדי להשתתף בחתונה השניה, וכשנכנס הבחין שבדיוק באותה העת סיימו לברך ברכת המזון ואמורים להתחיל בברכות השבע ברכות. כשראה כך מיד סב על עקבותיו, ויצא החוצה על דעת לחזור לחתונה ההיא בהמשך הערב.

ההורים שהבחינו בכניסתו ולא הבחינו ביציאתו, חפצו מיד לכבדו באחת מברכות השבע ברכות, אבל כשהכריזו את שמו הוא כבר לא היה באולם. וכששאלוהו לשם מה יצא מיד מהאולם, הרי עד שכבר טרח ונכנס, לשם מה ראה לצאת מיד עוד לפני אמירת ברכת "מזל טוב" לבעלי השמחה.

השיב בפשטות, שכיון שראה שאוחזים בשבע ברכות הרי וודאי שבעלי השמחה תכננו את מי לכבד בברכות, וכאשר יכנס עתה יבואו לכבדו באחת מהברכות, ואינו רוצה לבלבלם ולשבש להם את תכניתם המקורית בכיבודי הברכות. ועל כן על אף הטרחה שהיתה בעבורו ללכת לשם, מיד פנה ויצא החוצה.

גיליון השבוע מוקדש לע"נ האשה הגדולה מרת מיכל בת הג"ר שמואל ע"ה

נלב"ע ט"ז כסליו תשס"ב ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מרן בעל ה"**זאת ליעקב**" זצוק"ל

פרשת וישלח | שנת תשע"ח | גיליון 17

ויותר יעקב לבדו - כוחו של יעקב כנגד עשיו

ניצחון יעקב אבינו - בכח דבקותו בהשי"ת
דבקות היינו מסירת הכל למען רצונו יתברך

בפרשה שלנו "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר". אמרו חז"ל (חולין צא) שהעלו אבק על כסא הכבוד. גדול הי' המאבק, ועד דורי דורות עומד נצחונו של יעקב אבינו. וה"ויגע" בכף ירך יעקב, אז"ל שנגע בצדיקים וצדקניות בנביאים ונביאות שהן עתידים לעמוד ממנו ואיזה זה דורו של שמד (ב"ר ע"ז ג'), שזה הי' ג"כ ממעשה אבות שהן סימן לבנים. ובמה ניצח יעקב אבינו את שרו של עשיו, כתב הספורנו: "לרוב דבקותו תמיד בא-ל ית' במחשבה ובדיבור". והוא עפימש"כ בנפה"ח (שער ג' פרק יד) "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינים ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו כלל ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמיתי ואין עוד מלבדו ית' שום כח ורצון בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוטה ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה, כן יספיק הוא וכו' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל", ויעקב אבינו סלל זה הדרך, שע"י שדבק בו יתברך במעשה מחשבה ודיבור זכה לנצח את שרו של עשיו.

וענין זה שניצח יעקב ע"י דבקותו בהשי"ת, הוא גם הביאור במה שאמרו חז"ל על הפסוק הזה (ב"ר פע"ז א'): "**מה הקב"ה נתוב בו ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו**". והיינו דמחשבה דאדם דא היא אדם, והעמיד יעקב את כל מציאותו וביטל הכל ורק נשאר עם ונשגב ה' לבדו. ועי' נפה"ח (שער ג' פרק יג) "וזה היה ענין עבודת האבות כל ימיהם. כי המה בנוראות צדקתם וטהרת קדושת לבם היו מדבקים מחשבתם לרצונו יתברך כל ימיהם בלי הפסק רגע, ובטלו ברצונם כל כחות שבעולם ולאפס ותהו נחשבו אצלם. ולכן זכו גם לנסים נפלאים בשדוד המערכות וצבאיהם כנ"ל, ולכן נתיחד שמו יתברך עליהם וכו'". ועיין בגמ' (סוטה מב) "שמע ישראל אתה קרבים, אפי' לא קיימתם אלא קר"ש שחרית וערבית אי אתם נמסרים בידם", וגדר הענין דמלבד הזכות של המצוה, יש כאן קבלת עומ"ש - אלקים בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, וה' אחד אין עוד מלבדו, אפי' אין זכות תורה ומע"ט אין נמסרין בידיהם שכל הכוחות מבוטלים. ושמעתי להעיר מחכ"א זצ"ל, דגדר יחוד ה' שהוא ית' הסיבה לכל פעולותיו ואין סיבה אחרת, וזו היא קבלת עול מלכות שמים, ובכך מתקיימת קבלת עומ"ש בפסוק ה' אחד.

החזו"א ז"ל כותב "העונג היחידי הוא לי לעשות רצון קוני ואין לי צער יותר גמור מכשלון בעוון, אין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לענין הנידון, ואין לי בעולמי אלא זאת, כי כמעט כל שאני עושה אני אנוס עפ"י הדיבור". ויש כאן חשבון גדול שאם יש מצדו רצון כנגד רצונו יתי' ח"ו איך יבטל רצונות אחרים והוא בעצמו היפך מזה, וזה השרש של כל הצרות, הרב מבריסק ז"ל ידוע שהשתמש בעצת הנפה"ח הנ"ל, כי לא היה בעולמו רק עשית רצונו ית', וזו היתה הסיבה היחידה לכל תנועה שלו.

חביב ממונם יותר מגופם - תכלית הממון לעשות את רצונו ית'

בענין זה שחזר יעקב אבינו עבור פכים קטנים אמרו בגמ' (חולין צא.) "אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל". סיכן את עצמו עבור הנהגה זו - הנהגת הצדיקים. וכדבריהם ז"ל (סנהדרין צב:) "אפילו בשעת הסכנה לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו", ועד"ז מצינו בגמ' גבי יוכבד, (סוטה יב.) "ותקח לו תבת גומא מאי שנא גומא א"ר אלעזר מיכן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל", ואף שהיה שם שעת סכנה.

והנה, למרות כל זאת שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, מוצאים אנו שויתר יעקב על כל רכושו בשביל מעלה רוחנית, עיין רש"י (בראשית נ' ה', מ"ו ו'), שהעמיד יעקב לעשיו ציבורין של כסף וזהב וא"ל טול את אלו, וכל כסף וזהב שהביא מבית לבן עשה אותו כרי ואמר לעשיו טול זה בשביל חלקו במערה, שלא יהא זה נכנס הוא ובניו למערת המכפלה, ויהיו אלו חלק ודירה עם הצדיקים הקבורים בה. ובשביל ענין זה ויתר יעקב אבינו על כל רכושו. הנהגה זו של ממונם חביב עליהם יותר מגופם, הוא מכיוון שהם מתאמצים ונזהרים שלא ליטול פרוטה שאינה שלהם על כן נוצר להם חביבות לממונם, אך כאן רואים כמה אין הרגשים עצמיים אלא הכל משעובד לרצון ה', הנהגה זו מצינו אצל גדולי עולם, שנזהרו שלא לבזבז ממון סתם אבל למצוה לא הביטו ולא הסתכלו כלל. הח"ח ז"ל ביאר הגמ' גיטין (מז.) "כי נח נפשיה – דריש לקיש - שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה ועזבו לאחרים חילם", והיינו שהלא צדיקים אינם נהנים מבו"ד, כל מה שיש להם הכל בא ביגיע כפים ובעמל ידים, ובהשקעת זמן ומאמצים, וכיצד משקיעים הם מזמנם עבור ממונם, אלא שיש תכלית לזה, אבל מה שנשתייר ולא בא לתכליתו נמצא דלא נוצל הזמן והיגיעה, וזהו ועזבו לאחרים חילם. בכל מאודך, כל ממונך, אדם יכול להתייגע שנים רבות לאסוף ממון, ולבסוף מוסר את כל ממונו אשר רכש כדי שלא לעבור בל"ת אחד, כפי ההלכה. לכאורה בעיני בשר יוכל להידמות שהכל היה לריק. לא כן, היגיעה באה לתכלית הטובה ביותר - כדי לעשות רצונו ית'. זהו ענינו של יעקב ששום דבר לא לבטלה, לא הממון ולא הזמן. ערך הזמן.

› נכתב על דעת הכותב בלבד ‹

לתרומות והנצחות, להערות והארות ולקבלת הגליון
ניתן ליצור קשר: 050-4133869 bg000321@gmail.com

אמרנו בס"ד, "ויהי" לשון צער "והיה" לשון שמחה, נודע מיסודם של הגר"א והנחל"ד, יהי הוא עתיד והוא"ו הופכו לעבר, היה הוא עבר והוא"ו הופכו לעתיד, והיינו צער העתיד לבא חפץ האדם שיהא כבר עבר, ושמחה שכבר עברה חפץ האדם שתהא עתידה לבא. ויש לפרש על דרכם ז"ל, זמן יכול להיות בחינת עבר, עובר כהרף עין, ואם אין מנצלים אותו ומבלים אותו בבטלה וריק, אך אם מנצלים אותו כראוי בעסק התורה והמצוה ובעבודת ה' אפשר שיהיה עתיד, כל רגע יהיה שמור לנצח, והיינו דאם נוטלים הזמן שראוי להיות נצחי עתיד - יהי, והופכים אותו לעבר - ויהי, ע"י בטלה, זהו צער גדול, ואילו אם נוטלים הזמן שעלול להיות עבר – "היה", ע"י בטלתו ובזבוזו לריק, והופכים אותו לנצחי, לעתיד – "והיה", זו היא שמחה גדולה.

ובחינה נוספת חזינן בפרשה בענין זה, יעקב אמר "יש לי כל" ופירש"י כל סיפוקי, היינו כל מה שיש לי הוא לצרכי ולסיפוקי, אין דבר לבטלה, כל מה שהי' לו השקיע עמל ויגיעה - את עניי ויגיע כפי ראה אלקים ויוכח אמש, לכן הכל חביב לו, הכל לצורך. אך מידת עשיו - יש לי רב, יותר ויותר מכדי צרכי, הרבה הוא לבטלה ומיותר ולא בא לידי צורך. הא שוא שבראתי בעולמי, איש שדה, אדם בטל, זמן לבטלה, וזה הוא הזה לעומת זה שהעמידה התורה את יעקב מול עשיו, יעקב איש תם יושב אהלים, ובתרגום יונתן - דתבע אולפנא, ועשיו איש יודע ציד איש שדה - גבר נחשירכן, (עיי' תוס' ב"ק צ"ב). יעקב כולו פנים כולו מיני' ובי', אין דבר חוץ ממנו, ועשיו הכל לבטלה, ממון לבטלה וזמן לבטלה, פה מונח הכל.

יעקב לבדו - כולו אמת, עשיו - כולו שקר וחיצוניות

והנה יש להתבונן בזה שרואים אנו שה"ויותר יעקב לבדו" זו היא ההקדמה ל"ויאבק איש עמו". שרש מלחמת יעקב ועשו. דהנה יעקב ועשו עומדים הם במהלך של זה לעומת זה. "ולאום מלאום יאמץ - כשזה קם זה נופל" (רש"י בראשית כ"ה כ"ג ועיין מגילה ו.). שבכך מיוחדת היא ההתנגדות של עשו לכנסת ישראל כלפי שאר אומות העולם המתנגדים לישראל שאין בהם הענין הזה. וז"ל המהר"ל (גו"א שמות י"ז י"ג): כי תמצא דבר בזרע עשו - שהוא עמלק - מה שלא תמצא בכל האומות, שהם מתנגדים לישראל תמיד עד שלא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל, וענין זה מורה שהם הפכים לגמרי מכל וכל, כיון שלא יוכלו להשתתף יחד. אשר על כן הוא הדבר כי יעקב אשר נתיחד במדת האמת "תתן אמת ליעקב", הוא העומד, זה לעומת זה, כנגד עשו - "הא שוא שבראתי בעולמי".

הבחינה הזו של ה"זה לעומת זה" של יעקב ועשו, באה לידי גילוי באותו מאבק קשה של יעקב עם כחו הרוחני של עשו, "שרו של עשו", שהוא שרש כללות הרע (עיין רש"י סוכה כט.). אשר על המאבק הזה אמרו ז"ל (חולין צא.): "בהאבקו עמו" מלמד שהעלו אבק מרגלותם עד כסא הכבוד. וזהו עומק הענין במה שהשוו חז"ל (הנ"ל) את ה"לבדו" של "ונשגב ה' לבדו עם ה"לבדו" של ויותר יעקב לבדו, והוא שענינה של מדרגת "לבדו" האמורה כאן ביעקב הוא שכל מדרגותיו וסגולותיו אינן תלויות בסיבות ובגורמים הבאים מן החוץ, ואינן מחמת זולתו וכלפי זולתו, אלא שהכל נובע ובא מיניה וביה, מעצם עצמותו. וביארו ז"ל דיש בכך בחינה של התדמות אליו ית', מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו אף יעקב ויותר יעקב לבדו. וביאור הדבר הוא, כי מדרגה זו של "לבדו" של יעקב יסודה ושרשה במדת "אמת ליעקב", ד"אמת" - היינו מציאות מוכרחת מיניה וביה. ובכך מתפרשת היא הבחינה הזו של ההתדמות אליו ית'. דז"ל הרמב"ם (פ"א מיסוה"ת ה"ג-ד): "שכל הנמצאים צריכים לו והוא ב"ה אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם, הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת, הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו, כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו". היינו דפירוש תיבת "אמת" הוא מציאות מוכרחת מיניה וביה, ומאחר שהכל צריכים לו והוא ב"ה אינו צריך לשום אחד מן הנמצאים לפיכך אין אמיתתו כאמיתת אחד מהם. והוא שאנו אומרים בתפלת עלינו לשבח: אמת מלכנו אפס זולתו ככתוב בתורתו וידעת היום וגו' אין עוד. בבחינה זו באה ההתדמות אליו ית' של מדת "אמת ליעקב". והיינו לענין מדרגותיו ומעלותיו, שכולן הן מיניה וביה, ואינן תלויות בדברים שהם חוץ ממנו, וכל נביעתן וצמיחתן מעצם עצמותו היא, לא מחמת זולתו ולא כלפי זולתו. תתן אמת ליעקב.

המדרגה הזו של יעקב באה לידי גילוי בשעת מלחמתו - האבקו עם שרו של עשו, "ויותר יעקב לבדו - ויאבק איש עמו", כי העמיד יעקב את מדרגת "אמת ליעקב" - "ויותר יעקב לבדו" לעומת ה"הא שוא שבראתי בעולמי" של עשו, שכל בריאתו היא מקרה ולא עצם - "אשר קרהו", בריאה של דמיון, "כתלמיד חכם נדמה לו, כעובד כוכבים נדמה לו" (חולין שם). ועשו הוא השעיר אשר דמו דומה לשל אדם. היינו מציאות כזו שאין ב"מיניה וביה" שבה ולא כלום וכל מהותה מצד הזולת וכלפי הזולת. והיינו: "ויותר יעקב לבדו" לעומת ה"נדמה לו" של עשו, שהוא מעיקר ענינו ומהותו של כח הרע דעשו, אשר נתמצה וירד לתוך תוכו של עמלק. [וראה לשון מוהרצ"ה זצללה"ה בספר ישראל קדושים: "וכל תפיסת עמלק הוא רק למראית העין כי אין לו שום שייכות ואחיזה לאמת"]

וענין זה מישך שייך למה שאמרו חז"ל שחזר על פכים קטנים ששכח שם, משום שצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם. שכאן מפורש היסוד המוסד בענינו של יעקב, שכל אשר ליעקב משלו הוא, מפרי יגיעו ומברכת עמלו, שאינו נוטל ואינו נהנה משל זולתו ולא כלום. אינו פושט ידו בגזל. ולפיכך חביבים עליו אף פכים קטנים שלו, כי ממנו ומעצמו נובעים הם ובאים. גם לדבר הזה יש בחינה מקבילה בענינו של ה"הא שוא שבראתי בעולמי" של עשו, שכל מציאותו של עשיו אינה מעצמו כלל. ועיין במהר"ל (גבורות ה' פ"ח) שהרחיב לבאר עם ברית בין הבתרים שאמרו חז"ל שהוא מרמז ומכוון כנגד ארבע מלכויות, ובענינה של אדום ביאר "וזהו סוד גדול בענין אדום שהוא אומה פחותה בעצמה אלא שהיא גוזלת, וכמו הגזלן אשר יש לו ממון רב בשקר, ואין זה בעצמו מצד שנתן השי"ת אליו רק גוזל אחרים, כך חשיבות אדום אינו מפני עילוי מציאותם בעצמם עד שיהיו חשובים בעצמם רק הם מציאות שקר ולוקח דבר שאינו ראוי, וכל הדברים האלו ידועים בענין אדום שהוא קטן ובזוי לפני הקב"ה, ובעולם הזה הוא גדול". ויש להבין שבחינה זו של עשו "תור וגוזל" עומדת היא "זה לעומת זה" כנגד הבחינה של "ויותר יעקב לבדו" שכח פכים קטנים וחזר עליהם, "מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם לפי שאין פושטים ידיהם בגזל", והיינו שכל אשר ליעקב משלו הוא, מפרי יגיעו ומברכת עמלו. "ויותר יעקב לבדו" כנגד תור וגוזל זו אדום תור הוא אלא שגזלן הוא.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים
052-7635246 (סמיד)
בבתי הכנסת:
קויתי
שויתי
נחלת שמשון
אצל הבחור חיים טיטלבוים

אלעד
054-8415551 (הופנר)
אצל הנציגים בישיבות:
בני ראובן
כנסת יחזקאל
תורה בתפארתה
תורת חסד
בבתי הכנסת:
דרך החיים
מאור שרגא
אחיעזר

אשדוד
רובע ג' - קרית חרדים
054-8454846 (וינגרטן)
רובע ז'
052-7668323 (מונק)
רובע ט'
077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון
050-4181543 (לוי)

באר שבע
052-7628911 (היקלי)

בית שמש
קריה
02-9910398 (פינקלשטיין)
בביהכ"ס
שערי תורה
ישיבת אור לישרים
רמה ג'
ביהכ"ס אהבת תורה
02-9920797
יפה נוף
054-8488951 (וקסלר)
רמה א'
בבתי הכנסת:
כולל עטרת שלמה
ביהכ"ס לב אליהו

ביתר
גבעה A
בביהכ"ס אשכנז
זכור לאברהם
ישיבת הר"ן
קרלין
גבעה B
בבתי הכנסת:
בני הישיבות
דרכי תורה
מנין אברכים

בית דגן
אצל ידידינו ר' יוסף מוצרי הי"ו

בית חלקיה
050-4156578 (מן)
ישיבת שערי שמועות

בני ברק
שכון ג'/יהודה הנשיא
053-3145900 (גולדשטוף)
בבתי הכנסת:
אוהל משה ורחל- רח' פרל
אוהל תמר
אשכנז רח' יעל
בית אהרון רח' רדק
בית אריה רח' גרוסברד פינת
בעל התניא
בית הכנסת הגדול
דברי שיר
היכל צבי רח' סירקין
הליגמן
הליכות חיים
המרכזי - רמת אלחנן
חניכי הישיבות רח' רמב"ם
יד אהרון
לדרמן
משכנות יעקב
נאות יוסף
שבת אחים
שיח תפילה רח' קה"י
שם אבותי
תפארת נחמן
בכוללים:
בית הלל
ברסלב
חזון איש
ישכר באוהליך רח' סורוצקין
נחלת משה
עטרת שלמה (צעירים)
פוניבז' (אוהל קדושים)
רשב"י
אצל הנציגים בישיבות:
אורחות תורה
אהבת אהרון
בית מדרש עליון
גאון יעקב
משך חכמה
סלבודקא
פוניבז'
קהילות יעקב
קרית מלך
קרלין
שערי תורה
תפארת ציון
מרכז
חנות גל פז- ר"ע 88
חנות שאבעס חזו"א 49
פרדס כץ
052-7168580 (אבוחצירא 30)
במקוה
בבתי הכנסת:
מנין אברכים (אבוחצירא 9)
שכון ה'
ביהכ"ס המרכזי

בת ים
052-7119064
כולל בית יעקב
כולל היכל התורה
בביהכ"ס היכל הקודש

הרצליה
שכונת נווה עמל
בבית הכנסת חפץ חיים רח'
כצנלסון

זכרון יעקב
בבתי הכנסת:
חזון איש
מסילת ישרים

חיפה
נוה שאנן
054-8454992 (גינויער)
ישיבת נחלת הלויים
בביהכ"ס מקלט רח' פרל
פינת מנדלה

הדר
ישיבת תפארת ישראל
04-8699455 (חסידים)
בביהכ"ס צא"י

טבעון
בביהכ"ס קדושי השואה
כולל איילת השחר

טלז סטון
02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות
ביהכ"ס המרכזי

ירוחם
ביהכ"ס המרכזי
052-7627788 (מיכאל)

ירושלים
בית וגן
02-6449498 (שעיו)
הפיסגה 46
בבתי הכנסת:
אמשינוב
מנין אברכים
בית ישראל
ישיבת מיר
052-7677676 (לוי)
בר אילן/נוה צבי
054-8474651
גאולה
053-3172626 (אלה)
חנות גל פז (מלכי ישראל)
גבעת שאול
זופניק
בביהכ"ס אוהל יונתן
בכולל ישכר באוהליך
גוש 80
ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א
גילה
ביהכ"ס חזון נחום
052-7653820
הר נוף
בבתי הכנסת:
אמרי שפר
קהילת בני תורה
חניכי הישיבות- רח' ברנד
כנסת
054-8429113 (גרוס)
מאה שערים
ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן)
מטרסדורף
ישיבת בית שמואל
בביהכ"ס היכל שמואל
מרכז העיר
כולל עטרת שלמה (רח' דוד ילין)
נוה יעקב
052-7677676 (לוי)
בבתי הכנסת:
בני הישיבות
חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם
תורה ותפילה
סורוצקין
בבתי הכנסת:
אהבת תורה
באר שמואל
היכל שמואל
סנהדריה
ביהכ"ס פאג"י

עזרת תורה
בית הכנסת בית ישראל
קרית יובל
052-7639488
רובע היהודי
ישיבת אש התורה
רוממה
בית כנסת חניכי הישיבות
רמות א'
054-8408719 (גולדשטוף)
בבתי הכנסת:
משכן שרגא
שערי תבונה
רמות ג'
בבתי הכנסת:
חניכי הישיבות צא"י
053-3120780 (גליקסברג)
מרום הרים
רמות פולין
ביהכ"ס אוהל יוסף
053-3180324 (דורוני)
רמת שלמה
ביהכ"ס המרכזי
שערי חסד
054-8498969 (קירט)

פרמיאל
ישיבת רנה של תורה

לוד
אצל ידידנו ר' דוד קם הי"ו

מודיעין עילית
בכוללים:
עטרת שלמה,
ישכר באוהליך, הר"ן
כתר תורה הרב אברמוב
פוניבז'
בית אבא
מגדל עוז
חפציבה
052-7143196 (דרמר)
ישיבת כנסת יצחק
בביהכ"ס המרכזי
נאות הפסגה
052-7608620
קרית ספר
בית הכנסת קהילת משך חכמה 053-3127555
בביהכ"ס קהילת קצוה"ח
ברכפלד
ישיבת מיר
בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא
בבתי הכנסת
אוהל תורה
חניכי הישיבות רשב"י
גרין פארק
ביהכ"ס בני הישיבות
גבעה הדרומית
בביהכ"ס זכרון משה

מצפה רמון
אצל ידידינו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ו

נצרת עלית
הר יונה
בביהכ"ס המרכזי

נתיבות
054-8454356 (טרבלסי)
ישיבת שכר שכיר

נתניה
רמת אפרים
052-7664668
ביהכ"ס מנין אברכים רח'
גבע 25 054-8452828 (וייס)
ישיבת עטרת מתתיהו
054-8479928 (סעידוב)

עומצ
ישיבת נר זרח

עספולה
גבעת המורה

עלי
052-8990135

פתח תקוה
גני הדר
בבתי הכנסת:
אוהל אברהם
מקוה בעש"ט
מרכז העיר
אבי עזרי
ישיבת לומז'ה
כפר אברהם
כולל אוהל רחל 050-4187771

קרית אתא
ישיבת מאקאווא
052-7626243

קרית גת
בבתי הכנסת:
ביהמ"ד קרעטשניף
קהילת בני תורה

קרית מלאכי
בכולל שעל יד הישיבה

קרית שמונה
052-7136824

רחובות
050-4101805
ישיבת מאור התלמוד
כולל בר שאול
לב לאחים

רמים
גבעה א'
052-7606491
ישיבת כפר חסידים
053-3136168
גבעה ב'
כולל נר ישראל בית יצחק
052-7183722
בביהכ"ס שבת אחים
גבעה ג'
052-7171992 (פרקש)
בנה ביתך
בביהכ"ס היכל משה

תל אביב
מלון דבורה
שפירא
מכולת רח' ר' ישראל סלנט

תל ציון
052-7626880

תפרח
08-9924520
ישיבת תפרח-תושיה

ניתן להשיג בבתי החולים:
- בלינסון-שניידר
- מעייני הישועה
- תל השומר

DYNAMICS 052-7660854

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

דברי חיזוק והתעוררות

ממרן רה"י **הגרי"ג אדלשטיין** שליט"א

לרפואת רבן של ישראל, מרן ראש הישיבה **הגראי"ל שטינמן** שליט"א

הדבר הראשון, ידוע מהט"ז, שאם עוסקים בתורה ומכוונים בלימוד לזכות מישהו זה משפיע, וכן זכורני מימי בחרותי בישיבת לומז'ה בפ"ת, מהגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל, שכשהיו באים אליו לבקש שיתפלל עבור חולים, היה אומר לבני הישיבה להקדיש את לימודם לזכות החולה שיתרפא.

וכך גם אנחנו עכשיו צריכים זכויות, רבינו הגדול צריך רפואה, ולכן נקדים שזכות עסק התורה שלנו שנעסוק כעת תהיה לזכותו ולרפואתו השלמה של רבינו אהרן יהודה לייב בן גיטל פיגא לרפו"ש בתושח"י.

אבל יש גם צורך לעשות חיזוק, להתחזק למעשה, ויש דבר אחד חשוב מאד, בשב ואל תעשה, להתחזק בשמירת הלשון, לא לדבר לשון הרע. ולשון הרע הוא לא רק שקר, אלא אפילו אמת, כמו שמצינו במרגלים שאמרו אמת וזה היה לשון הרע, ואם מדברים לשון הרע של שקר, יש בזה שני דברים, גם לשון הרע וגם שקר.

וצריכים חיזוק בשמירת הלשון, כשמתרגלים זה לא קשה, אבל קשה להתרגל, והעצה היא ללמוד חפץ חיים ושמירת הלשון, שיש שם הלכות וגם דברי מוסר, בחפץ חיים יש הלכות מה הם דיני לשון הרע, וזה שולחן ערוך על הלכות לשון הרע, ובשמירת הלשון יש שלושה שערים דברי חיזוק חשובים מאד בנוגע לשמירת הלשון.

ועוד דבר שהוא מעשרת הדיברות, כיבוד אב ואם, כתוב בגמרא שזה קשה מאד, כיבוד אב ואם לצאת ידי חובה זה דבר קשה מאד, אבל צריך להתאמץ, להיזהר בכיבוד אב ואם, כבוד, ולכל הפחות שלא יהיה ביזיון, לא לצער, וגם לכבד, זו עבודה קשה מאד, שצריכים להתרגל בזה, וזה לא פשוט, אבל זה זכות גדולה מאד.

וגם ביטול תורה, זה איסור גמור, סתם ביטול תורה, לבטל זמן, ביטול תורה על סקרנות, לקרוא דברים בטלים, אדם מבטל על סקרנות המון זמן, ואין בזה שום רווח, זה לא נוגע למעשה, רק ביטול תורה, וזה חיוב תמידי להיזהר מביטול תורה, אבל עכשיו החיוב יותר גדול, להיזהר מבטלה, וחיזוקים אלו יהיו לזכות ולרפואת רבינו הגדול שליט"א.

וגם תפילה, יש בנוסח התפילה "יהי רצון" על חולים, ומסתבר שאפילו בשבת אפשר לומר את זה, כמו שאומרים בשבת מי שברך על חולים, ובמהרש"א בקידושין כתב שתפילה זה לא נס, צריכים לדעת את האמת שתפילה של כל אחד ואחד, אם הוא מתפלל, ומתפלל באמת, זה דרך הטבע שתהיה ישועה, רק צריך להתפלל, תפילה באמת.

וכתוב בחז"ל שיש להתפלל עוד ועוד, משה רבינו התפלל הרבה תפילות כמנין ואתחנן, עד שהקב"ה אמר לו רב לך, ובלי זה היה מוסיף להתפלל, ואם היה מתפלל עוד היה מבטל את הגזירה, אבל הקב"ה אמר לו רב לך, אל תתפלל יותר, אסור לו להתפלל, אבל אנחנו אין לנו איסור להתפלל, וכמה שמתפללים יותר אז יותר סיכויים לישועה.

(דברים שנאמרו בתחילת החבורה לבני הישיבות במעונו ליל ששי פרשת ויצא תשע"ח)